Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...найдамтайгаар 1921 оной ...ин 21-нээ гарана | № 278 (15601) | 1980 оной декабриин 4, четверг | Сэн 2 мүнгэн.

КРЕМЛЬ СОО УУЛЗАЛГА БОЛОБО

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. И. Брежнев РКП-гэй ЦК-гай Политическэ Гүйсэдхэхэ комитедэй гэшүүндэ кандидат, СРР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр Ш. Андрейгэй Кремль соо уулзажа, хани ehoop хоорэлдэбэ.

(ТАСС).

НИИДЭЛГЭ ҺАЙНААР ҮНГЭРНЭ

НИИДЭЛГЭ ЗАЛАН ХҮТЭЛХЭ ТҮБ. (ТАСС). Леонид Кизим, Олег Макаров, Геннадий Стрекалов гэгшэдhээ бүридэhэн экипаж «Салют-6» — «Союз Т-3» — «Прогресс-11» гэжэ замбуулинай комплекс дээрэ табадахи удэрөө хүдэлбэ.

Ниидэлгын программатай зохилдуулан, космонавтнууд станциин түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүдые шалгана.

Һэргылэмжын хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэтэеэ хамта, экипаж эрдэм, техникын шэнжэлгэнүүдые хэнэ.

Экипажай элидхэhэнэй, телеметрическэ мэдээсэлэй баримтануудай ehoop, «Салют-6» — «Союз Т-3» — «Прогресс-11» гэжэ эрдэм-шэнжэлгын комплекс һайнаар ниидэнэ.

Космонавтнууд нүхэд Кизимэй, Макаровай, Стрекаловай бэенүүд һайн.

КОММУНИС БАЙГУУЛАЛТЫН ШЭНЭ ХАРАА ТҮСЭБҮҮД

...етскэ Союзай Коммунис парти ээлжээтэ, XXVI сьездбата найдамтайгаар дабшажа ябана. Сьезддэ бэлэдхэлдэ ...шухала шата—«1981—1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрр СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол ...минууд» тухай КПСС-эй ЦК-гай проектые бүгэдэ арадай ...н хэлсэлгын шата эхилбэ.

...ССС-эй ЦК-гай проект—теоретическэ ба практическа ...н ехэ удха шанартай документ мүн. Тэрээн дотор СССР-...ыгнис байгуулалтын бодото хэрэг зохёохы ehoop ниитэ...гсогсологдоо, бүсад социалис оронуудай дүй дүршэл ха...ы абтаа, манай зүүн жэлэй наяад онуудай тодорхой эрхэ ...лда тааруулагдажа, Советүүдэй ороной экономическа, ...иальна ба оюун бодолой хүгжэлтын гол шухала асуудал...ваар КПСС-эй стратеги болон тактика найруулагдаа.

...ьезд бүхэн манай парти болон ороной үрда шэнэ зорилдтые табигаг байгаа, — гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна ...етарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүв нүхэр Л. И. Брежнев КПСС-эй ЦК-гай июниин (1980 он) ...нуи дээрэ тэмдэглээ һэн. — Коммунис байгуулалтын орэрэжэ байгаа шатадахи тэмсэлэй стратеги болон тактинойруулан тодорхойлхо зорилготой болохоёо байгаа ...д нимэл байха юм гээд найданаб».

...ССС-эй ЦК-гай документ дотор бидэнэй урагшаа дабшалгшэ ехэ түсэбүүд хараалагданхай. Эдэ түсэбүүд хүшэр ...шэлэлгэншье һаа, яала бэелүүлэгдэмээр байна. Ушаю юуб гэхэдэ, экономикын, социальна ажабайдалай, оюун ...ой соёлой талаар оронон асари ехэ туйлалтанууд эдэ...ны хэнэ һүурида табигдана бшуу.

...ргэжэ, юһэдэхи табан жэлэйхитэй сасуулбал, арбадахи ...н жэлдэ 400 миллиард шахуу түхэригөөр ехэ национальна ...д абтаа, 717 миллиард түхэригөөр ехэ промышленна ...ницин, 50 миллиард түхэригөөр үлүү ехэ хүдөө ажахын ...ушкин үйлэдбэрилэгдоо. 1200 гаран томо ехэ промышлы предпониятни ашаглалгада оруулагдаа. Арадай хэрэг...ын эд бараа—21 процентээр, тэрэ тоодо соёлой-ажаа...алой хангалгын эд бараа үйлэдбэрилгэ 41 процентээр ...олгуулагдээ; эдлэл хэрэгсэлнүүдэй ассортимент үргэдхэг...ы эдэнэй шанар һайжаруулагдаа.

...ртикин аграрна политика удаа дараалан бэелүүлэгдэжэ, ...н ажахын продукци үйлэдбэрилгые ехэдхэхэ арга өлгөөн ...ы. Табан жэлэй турша соо ороёо таряа хүряалгын жэ...ндуудуур хэмжээн түрүүшынхеэ 200 миллион тоннооо ...ооо гараа. Мяха, һү, үндэгэ, хлопок болон бүсад продук...ыг үйлэдбэрилэгдэдэг болоо.

...иальна зорилгонуудые шиидхэлгэдэ шэнэ ехэ алхам ...ааб. Табан жэл соо арадай ажабайдалай хэмжээе дээшэ...ндэ юһэдэхи табан жэлэйхиһээ 329 миллиард түхэригөөр ...нугэн национальна доходһоо гаргашалагдаһан байна. ...бүгэнэй хүртэсэдэ бодото олзо оршо 17 процентээр нэ...Худэлмэришэн болон алба хаагшадай дундуур салин ...15-наа дээшэ процентээр, ниитын ажахыһаа абадаг колхо...нуудай ашаг олзо 26 процентээр үргаа.

...ю хоолой олон зүйлнүүд болон эдеэ хоолдо хабаагүй ...ргэлэгэ дээшэлжэ байнаар. Хүн зонине хангалга саа...ны хүгжөөгдөө. Эд бараанай рознично худалдаа наймаа...ы орьесэ—24 процентээр, ажаһуудал хангалгын хэмжээн ...процентээр дээшэлбэ.

...ирын гэрнүүд үргэнөөр баригдана. Табан жэлэй хугасаа ...дүн хамта 530 миллион дүрбэлжэн метр талмайтай бай...гэрнүүд баригдаа. 50 миллионһоо дээшэ хүн гэр бай...ра эрхэ байдалые һайжаруулаа.

...ирын наукын, һүралсалай, соёлой, элүүрые хамгаалгын, ...ультура ба спортын талаар хүгжэлтэ дэбжэлтэ түйлагдаа.

...ргэй хамта, хэрбээ түсэбтэ ажахын булюу һайн талые бү...ргэдөөр хэрэглээд, үйлэдбэриин арга нөөсэнүүдые эдэб...ргэр нэбтэрүүлээд, дутуу дундануудые усадхахын тула ...ирэгээр тэмсээд байгаа һаань, экономикые хүгжөөл...социальна зорилгонуудые шиидхэлгэдэ туйладанаһан ам...ууд бүри ехэ байха һэн гээд КПСС-эй ЦК-гай проект ...р тэмдэглэгдэнэ.

...ооет орон экономическа ба социальна хүгжэлтын бүхы ...нүүдээр үрагшаа дабшаа гэжэ үнгэрһэн табан жэлэй ...дүнгүүд элирхэйлэн гэршэлнэ. Экономическа ба соци...н хүгжэлтэдэ амжагдаһан туйлалтанууд бүри ехэ хэм...и зорилгонуудые шиидхэхэ арга олгохо байна. Эдэ зо...нууд КПСС-эй ЦК-гай проект дотор тодорхойлогдоо.

...ргэ арбан жэл — коммунизмын материально-техническэ ...ө үүрүн байгуулха, ниитын харилсаануудые хүгжөөхэ, ...н түнние хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ шэнэ ехэ шата мүн гээд ...ы дотор хэлэгдэнэ.

...ирэд онуудта Коммунис парти экономическа стратегиеэ ...саашадань шүүд сэхээр бэелүүлхэ, арад зоной ажабай...ы материальна болон соёлой хэм хэмжээе хэлбэришэ...ор дэбжээхэ, бүхы ниитын үйлэдбэриин ашаг үрые ...саашадань дээшэлүүлһэнэй, ажалай бүтээсэ ехэдхэһэ...совет хүнүүдэй социальна ба ажалай эдэбхи хэшээлые ...ирулһэнай үндэһөөр хүнэй али бүхы талаһаа хүгжэхын ...ы эрхим һайн эрхэ нүхэсэл байгуулха гээшэ тэрэнэй ...дэдэ үг зорилго мүн болоно.

...ын болзорои эдэ зорилгонуудые бэелүүлхэ талаар ар...нэгэдэхи табан жэл хариусалгатай шата болохо юм. ...ы ажахые тогтууритайгаар урагшань дабшуулан хүг...нэй, экономикоёо хүгжэлтын эршэтэ замда оруулһа...ороной үйлэдбэриин хүсые бүри бодолтой зүбөөр ашаг...ай, эрдэм, техникын хүгжэлтэ дэбжэлтые хурдадхаһанай, ...нөөсөннүүдэй бүхы зүйлнүүдые али болохоор алмаһа...ы хүдэлмэриин шанар һайжаруулһанай үндэһөөр совет ...рэй һуудал байдалые саашадань һайжаруулха гээшэ энэ ...жэлэй гол зорилго мүн.

...ы зорилгые шиидхэхын тула арадай һуудал байдалые ...саашадань һайжаруулха хэмжээнүүдые бэелүүлхэ; эко...ое урагшань дабшуулан хүгжөөхэ, ниитын үйлэдбэ...бүридэлэй хубаарилгые гүримшуулха, үйлэдбэ...ашаг үрые оролдосотойгоор дээшэлүүлхэ, продукциин ...ба тэрэниие али бүхы талаһаа ашагтай болгоһоной ...ор арадай ажахын бүхы һалбари-хангалгые һайжа...ы эрдэм, техникын хүгжэлтэ дэбжэлтые саашадань түр...ы; байгаали хамгаалгые һайжаруулха; экономикын бү...нүүдта хүтэлбэрилгые нарижуулан һайжаруулха, ажа...рилэлгын хэм хэмжээе дээшэлүүлхэ; эсэсэй эрхим үрэ ...дые түйлаха хэрэгтэ эдэниие шэглүүлэн табиха; га...и экономическа холбоонуудай ашаг үрэ дээшэлүүлхэ ...ы гэжэ парти тоолоно.

...ы, техникые хүгжөөлгэ ехэ удха шанартай гэжэ КПСС-...гай документ соо тоологдоно. Энэнь совет общест...ашанхи хүгжэлтын гол асуудалнуудые шиидхэлгэдэ, ...нксео хүгжэлтын эршэтэ замда түргөөр оруулха хэ...йри ехэ нүлөө үзүүлхэ эрэгтэй. Энээнэй тула эрдэм, ...ы гол шухала асуудалнуудые шиидхэхэ талаар түсхай ...отой комплексно программануудые зохёон бэелүүл...жаатаар; шэнэ техникэ бүтээлгын ба ашаглалгын бол...нүүдэй хороохоор; эрдэм наука болон үйлэдбэриин ...дохи холбоое бэхижүүлхээр; эрдэм-шэнжэлгын ба проектно-конструкторска эмхинүүдэй материально-техническэ, түршалга-үйлэдбэриин баазые бэхижүүлхээр; шэнжэлгэнүүд болон зохёолгонуудай шэглэлые, эрдэм, техникын хүгжэлтын эрилтэнүүдтэй тааралдуулан, научна эмхи зургааануудай эмхидхэлэй байгууламжые дары түргэн хүбилгахаар; эрдэм наукын мэргэжэлтэдые һурган бэлдэхэ, тэдэнэй дүршэл шадабариие дээшэлүүлхэ, аттестаци абаха хэрэгые гүримшуулхаар; ухаалан зохёохы болон үралан нарижуулашадай эрдэм, техникым зохёохы ажал ябуулгые хүгжөөлгэдэ бүхы хэмжээгээр нүлөөлхөөр хараалагдана.

КПСС-эй ЦК-гай проект манай бүхы экономикые саашадань хүгжөөхые хараална. Хэрэглэмжэдэ, нөөсэлгэдэ гаргашалагдаха национальна доход табан жэл соо 18—20 процентээр дээшэлүүлэгдэхэ.

Арадай ажахын эрилтэнүүдые—үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдээр, хүн зоной эрилтэнүүдые арадай хэрэглэмжын эд бараагаар бүрин хүсэдөөр хангаха, продукциин шанар һайжаруулха, эрдэм, техникын дэбжэлтын туйлалтануудые али бүхы талаарнь хэрэглэһэнэй үндэһөөр үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ гээшэ промышленностиин гол шухала зорилгонууд мүн. Тиихэдэ хүн зоной эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые хангахын тула эд бараа үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхэ, шанарыень һайжаруулха гээшэ промышленностиин бүхы һалбариин, бүхы предприятинуудай, эмхинүүдэй түбхын түрүүшын зорилго, партийна, совет болон ажахын бүхы зургааануудай онсо анхаралаа хандуулха хэрэг болоно гэжэ тоологдоно.

Промышленна продукци үйлэдбэрилгэ— 26—28 процентээр, тэрэ тоодо үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдые—26—28 процентээр, харин хэрэглэлэй зүйлнүүдые гаргалга 27—29 процентээр дээшэлүүлэгдэхэ. Промышленна үйлэдбэриин ургалтын хэмжээнүүд тухай иимэ тоонууд элирхэйлнэ. 1985 ондо электрын эльшэ хүсэ үйлэдбэрилгэ—1.550 —1.600 миллиард киловатт-часта, нефть (газай конденсадые оруулалсан) олзоборилон абалга—620—645 миллион тоннодо, түүрһэ малталга—770—800 миллион тоннодо, хара металлкуудай бэлэн болгогдоһон прокат үйлэдбэрилгэ 117—120 миллион тоннодо хүргэгдэхэ. Соёлой-ажаһуудалай ба ажахын хэрэглэлэй эд бараа үйлэдбэрилгэ 1,4 дахинһаа бага бэшээр ехэдхэгдэхэ.

Промышленностиин байгуулалтые нарижуулан һайжаруулха, олзоборилгын ба болбосоруулгын һалбаринуудые тэнсүүритэй һайнаар хүгжөөхэ, арадай ажахыда техническэ хүгжэлтэ дэбжэлтые тодорхойлдог продукци үйлэдбэрилгые түргэдхэхэ, аша үрэ ехэтэй шэнэ техникэ зохёон ба бүтээлгын, үйлэдбэридэ нэбтэрүүлгын хэмжээе нилээд ехэдхэхэ, хэрэгсэлнүүдэй материалнуудай түхэл шэнжые, ассортиментые үргэдхэхэ, саг үргэлжэ шэнэлжэ байха, түлишын-эльшэ хүсэнэй нөөсэ хэрэглэлгые һайжаруулха, материальна нөөсэнүүдые алмаха, арьбалха гээшэ шухала удха шанартай байна. Продукци аша үрэтэйөөр хэрэглэлгые дээшэлүүлхэхэр, өөрынь үнэ сэнгые хямдаруулхаар, промышленна үйлэдбэриин эмхидхэлэй түхэл шэнжые гүримшуулхаар, тэрэниие тусхай ба хамжаанай шэглэлтэй болголгын хэмжээе дээшэлүүлхэхэр, хүдэлжэ байдаг предприятинуудта шэнэ техникэ тодхон табиха, һэльбэн шэнэлхэ хүдэлмэриие нилээд үргэдхэхөөр, түрүү технологи, ажал болон үйлэдбэриие эрдэм ухаанай үндэһоор эмхидхэхэ хэрэгые нэбтэрүүлхээр, үйлэдбэриин хүсэнүүд болон гол фонд хэрэглэлгые һайжаруулхаар хараалагдана.

КПСС-эй ЦК-гай проект дотор агропромышленна комплексын хүгжэлтэ үргэнөөр харуулагдана. Эдеэ хоолоор, хүдөө ажахын түүхэй эдээр ороноо найдамтайгаар хангаха гээшэ тэрэнэй гол зорилго болоно.

Эдеэ хоолой программые амжалтатайгаар бэелүүлхэ зорилготойгоор агропромышленна комплексын һалбаринуудай хамтын түсэб табиха, хоорондохи хубаарилга ба тэнсүүриень харалсаха, тэрэнэй материально-техническэ баазые нилээд бэхижүүлхэ, һалбаринуудай хоорондахи экономическа холбоонуудые нарижуулан һайжаруулха, хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгые үргэдхэхын тула тэдэнэй нэгэ нэгэндээ нүлөөлэлгые нариналр эмхидхэхэ, продукциие бүрин бүтэн байлгаха, тэрэниие зөөхэ, буйлуулха болон хэрэглэгшэдтэнь хүргэхэ хэрэгые һайжаруулхаар хараалагдаа.

Бүхы һалбаринуудай хурдан түргэн хүгжэлтэ, ашаг үрын дээшэлэлгэ, продукци үйлэдбэрилгын ургалта туйлаха, шанарыень һайжаруулха, тиихэдээ хүдөө ажахын үйлэдбэриин эршэ дэлисые бүхы аргаар һайжаруулха хараа бодол баримталан бэелүүлжэ үргэлжэлхэ зорилго хүдөө ажахын үмэнэ табигдана. Тэрэшэлэн түрүү дүй дүршэл ороддосотойгоор нэбтэрүүлхэ, колхозууд болон совхозуудтахи ажалай эмхидхэл ба үйлэдбэриин хэрэг улам нарижуулан һайжаруулха, газар эдэлгын ашаг үрые нилээд ехэөр дээшэлүүлхэ, үйлэдбэриин фонднуудай, материальна ба мүнгэнэй, ажалай нөөсэ хүсэнэй ашаг үрые улам дээшэлүүлхэ, ажахын тоосоо бэхижүүлхэ хэмжэнүүдые бэелүүлхэ гэжэ шиидхэгдээ.

Хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгын жэл соохи дундуур хэмжээе табан жэлэй туршада 12—14 процентээр ехэ болгохо. Ороёо таряа бүхы дээрэнь үргуулан абалгын жэл соохи дундуур хэмжээе 238—243 миллион тоннодо, сэбэрлэгдээгүй хлопок—9,2—9,3 миллион тоннодо, саахарай свекло — 100—103 миллион тоннодо, тоһо үйлэдбэрилэн абалга — 17—17,5 миллион тоннодо, һү — 97—93 миллион тоннодо, үндэгэ — 72 миллиардһаа үсөөн бэшэ хэһэгтэ, нооһо—470—480 мянган тоннодо хүргэхэ.

Газараа саашадань элдүүрилэн шанаржуулха, химическэ зүйлнүүдые өгөөр үгэхэ, газар таряалан ба мал ажалда хими бүри ашагтай һайнаар хэрэглэхэ, хүдөө ажахын техникэ шэнэлжэ үргэлжэлхэ гэжэ КПСС-эй ЦК-гай документээр хараалагдана. Колхозууд ба совхозууд табан жэлэй турша соо 1870 мянган трактор, ашаганай 1450 мянган автомобиль, таряа хүряаха 600 мянган комбайн, олон тоото бүсад техникэ, тэрэшэлэн минеральна үтэгжүүлгэ, тэжээлдэ холихо химическэ нэмэлтэ ба ургаса хамгаалха хэрэгсэлнүүдые абаха. Ажахынууд хоорондын хамжаанай ба агропромышленна нэгэдэлэй үндэһэ һүүри дээрэ хүдөө ажахын үйлэдбэриие түсхай мэргэжэлтэй болгохо ба томодхолгын хэрэг залан шууд хүргөөхэ.

Эдеэ хоолой промышленностиин һалбаринуудта продукци үйлэдбэрилгые 23—26 процентээр нэмэхэ, талха гүүсилаи — хүрпээтэ ургамалнуудай хүшэтэ тэжээлэй ба микробиологическа зүйлнүүдые үйлэдбэрилгэ эршэмтэй тургэнөөр хүргөөхэ.

Ашаануудые зөөлгын талаар арадай ажахын ба хүн зоной эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые бүри хүсэд дүүрэнээр, хаһа саг соонь хангахын тула бүхы тухэлэй транспортые саашадань хүгжөөхөөр хараалагдана. Ороной экономическа хүгжэлтын дэлисэ хэмжээнүүд ба эршые түргэдхэлгэ олохон ушарта барилгын темп болон шанараар тодорхойлогдохо байна. Арадай ажахын капитальна хүдэлмэридэ һомологдоһон мүнгэнэй хэмжээн табан жэлэй туршада 12—15 процентээр нэмэхэ. Капитальна барилга үндэһеорнь һайжаруулха, капитальна хүдэлмэридэ һомологдоһон мүнгэнэй ашаг үрые дээшэлүүлхэ зорилго табигдана. Энэнэй тулада гол фонднуудые, үйлэдбэриин хүсэнүүдые хаһа саг соонь ашаглалгада оруулха, шухала шухала барилгануудта мүнгэ ба зөөри хамтадхан гулидхаха, капитальна хүдэлмэридэ һомологдоһон мүнгые түрүүшын ээлжээндэ предприятинуудые һэльбэн шэнэдхэхэ ба техникыень шэнэлхэ хэрэгтэ, урда тээнь эхилһэн барилгануудые түгэсхэхэ, барилгын болзорнуудые хороохо, проект-сметын хэрэг һайжаруулха хүдэлмэридэ зорюулха гэжэ хараалагдана.

«Материальна ба оюун бэлигэй баялигууд хүдэлмэришэдэй колхозниигуудай, интеллигенциин ажалаар түйлагдадаг. Имагтал ажал — национальна баялигые арьбадхаха арга нүхэсэл болоно. Үйлэдбэрилэгдэһэн лэ юумые общество хүбааха эргатай. Тиимэһээ ажалай үрэ дүнгүүдэй ехэ байха тума социалис өөрэ ороной хүсэ шадал улам ехээр бэхижохэ, хүнүүдэй хубаарин ба ниитын эрилтэ хэрэглэмжэнүүд бүри дүүрэнэр хангагдаха, совет хүнүүдэй ажабайдал бүри баян дэлгэр болохо» гэжэ КПСС-эй ЦК-гай документ дотор хэлэгдэнэ. Тиихэдэ хамта, ажалай бүтээсын ехэ байха тума, ажалай үрэ дүнгүүд баян байдаг. Табан жэлэй турша соо национальна доходой ургалтын 85—99 процентээ бага бэшэнь ниитын ажалай бүтээсые дээшэлүүлһэнэй үндэһөөр түйлагдаха байна.

Социальна хүгжэлтын ба арад зоной байдалые улам һайжаруулгын программа КПСС-эй ЦК-гай документ дотор ехэ, шухала һүүри эзэлнэ. Хүн бүхэндэ хүртэхэ бодото олзо оршонууд 16—18 процентээр нэмэхэ. Хүдэлмэришэдэй, алба хаагшадай һара бүрин дундуур салин түлөөһэн 13—16 процентээр нэмэхэ, түсэбтэ табан жэлэй һүүл тээшэ һарын 190—195 түхэрик болохо, колхозуудай ниитын ажахыһаа колхозниигуудай абадаг олзо оршонууд — 20—22 процентээр нэмэхэ. Тэрээнһээ гадна, ниитын хэрэглэлэй фоднуудай үгтэдэг түлөөһэнүүд ба хүнгэлэлтэнүүдэй үүргэ бүри ехэ болжо, табан жэлэй туршада 20 процентээр нэмэхэ. Табан жэлэй турша соо 530—540 миллион дүрбэлжэн метр талмайтай гэрнүүд баригдахаар хараалагдана.

Совет хүнүүдэй ажаллаха ба амархын, тэдэнэй эрдэм болон соёл болбосоролой хэм хэмжээе дээшэлүүлхын, элүүр энхые сахихын, бүлые бэхижүүлхын, үхибүүдые хүмүүжүүлхын тула тон таатай зохид эрхэ байдал хангаха зорилготой хэмжээнүүд КПСС-эй ЦК-гай проект дотор тодорхойлогдоно. Социальна хангалгын, худалдаа наймаанай эмхи зургааанууд, ниитын эдеэ хоол, ажайуудалай хэрэглэмжэ хангалга, арадай гэгээрэл улам саашадаа хүгжөөгдэхэ. Техническэ мэргэжэл олгодог һүргүулинуудгаар табан жэлэй турша соо 13 миллион хүдэлмэришэд бэлдэгдэхэ, дээдэ ба тусхай дунда эрдэмтэй 10 миллион тухай мэргэжэлтэд һураажа гараха. Совет хүнүүдэй марксистско-ленинскэ суртал бодолой бүридэлгэдэ, оюун бодолой олон янзын эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые бүри хүсэд дүүрэнээр хангалгада социалис соёлой ба искусствын дүүрэгдэг үүргые бүри ехэ болгохын тула ехэ юумэн хэгдэхэ болоно.

Табан жэлэй турша соо түсэблэгдэһэн үйлэдбэриин ургалта хангахын тула үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые бүри һайнаар хубаарилан хүгжөөхэ эрилтэ табигдана. Ороной арадай ажахын нэгэдхэмэл комплекс дотор союзна республикануудай ба экономическа районуудай ажахынуудые саашадань тусхай мэргэжэлтэй болгоһоной, тэнсүүритэй тааруугаар хүгжөөһэнэй үндэһөөр нимэ юумэн түйлажа шадагдаха байна. Бүхы союзна республикануудай экономико саашадаа хүгжөөгдэхэ, ороной зүүн нютагуудай экономическа хүсэ шадал бүри хурдан түргэнөөр хүгжөөгдэхэ байха.

СССР-эй гадаадын экономическа харилсаа холбоон, түбхын түрүүндэ социалис оронуудтай харилсаа холбоон саашадаа хүгжөөгдэхэ, СЭВ-эй гэшүүн-оронуудай социалис ehoпой экономическа нэгэдэлые улам гүнзэгырүүлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадаха гэжэ хараалагдана. Хүгжэжэ байгаа оронуудтай али али таладаа ашаггай түһатайгаар эд товарнуудые абалсаха ба бүсад янзын холбоо барисаан хүгжөөгдэхэ. Социальна ондо ондоо байгуулалтатай гүрэнүүдэй амгалан ehoop эзргэ оршолгын гол ёһонуудые, уласнооронды шахардуу байдалай һуларалгые бэхижүүлхэ шухала байһые үндэһэ болгон, Советскэ Союзтай харилсаа холбоо тогтоохые шухалада тоолодог хүгжэнги капиталис оронуудтай али али талада ашаггай түһатай, тогтууритай холбоо бэелүүлхээр хараалагдана.

Экономикын бүхы һалбаринуудтахи хүтэлбэрилгые саашадань нарижуулан һайжаруулха, ажахы эрхилэлгын хэм хэмжээ дээшэлүүлхэ асуудалнуудта проектын тусхай бүлэг зорюулагдана. Ажахы эрхилэлгын онол аргануудые саашадань улам һайжаруулха ба үйлэдбэриин ашаг үрэ дээшэлүүлгэдэ, хүдэлмэриин шанар һайжаруулгада тэрэнэй нүлөө бүри ехэ болгохын тула парти болон правительствын хараалһан хэмжэнүүдэй комплекс арбан нэгэдэхи табан жэлдэ нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлэгдэхэ.

Советскэ Союзай Коммунис партиин XXVI сьезддэ зорюулагдаһан, «1981—1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд» гэһэн КПСС-эй ЦК-гай проект — арбан нэгэдэхи табан жэлдэ дүүрэгдэхэ гүрэнэй түсэб табилгын эшэ үндэһэн болоно. Энэ проект манай ороной үмэнэ зорилгонуудые табина. Тус проектые бүгэдэ арадай зүбшэн хэлсэлгэ олокниитын патриотическа дэбжэлтын оршон байдалда эхилээ, политическэ ба ажалай эдэбхи үүсхэлэй шэнэ дэбжэлтэ үүсхэхэнь дамжаггүй.

Түсэбтэ табан жэлэй даабаринуудые бэелүүлхын тула совет байгуулалтын барагдашагүй ехэ хүсые, үйлэдбэриин ба научно-техническэ асари ехэ хүсые, ороной байгаалиин нөөсэ баялигуудые шадамараар зорюулха шухала гэжэ КПСС-эй ЦК-гай проект дотор хэлэгдэнэ. Бии байгаа арга боломжонуудаа хүсэд бүрин хэрэглэхэ, нөөсэ хүсэ арадай ажахыда зорюулжа, үйлэдбэриин аша үрые эрид дээшэлүүлхэ гээшэ партийна, гүрэнэй ба ажахын зургааануудай ниитын бүхы эмхинүүдэй, ажалша коллективуудэй, совет хүн бүхэнэй ёрюун уялга болоно.

Арбан нэгэдэхи табан жэлэй зорилгонуудые дүүрэгэхын тула эмхидхэлэй ба политическэ хүдэлмэри улам нарижуулан һайжаруулха шухала. Тогтоогдоһон даалгабаринуудые дүүрэгэлгын түлөө, хүдэлмэриин эрхим эмхидхэл, үндэр үрэ дүн хангалгын түлөө, түсэбэй журам нариналр сахилгын, онол шадабари, хариусалга ба үүсхэл тэдэндэ нэбтэрүүлэн хүмүүжүүлгын түлөө кадрнуудай үрда табигдадаг эрилтэ улам шангадхаха.

Бүхы партийна комитедүүд, партийна организацинууд табан жэлэй түрүүшын үдэрһөө үйлэдбэриин коллектив бүхэнэй түсэбтэ даалгабаринуудаа зайлашагүй дүүрэгэхынь тула ажалшадые элсүүлэн гулидхаха, албан хойрог ба нобшо новог ябадалнуудта эбэшэгүйөөр хандан, хүдэлмэриин онол аргануудые нарижуулан һайжаруулха ёнотой. Арадай депутадуудай Советүүд, профессиональна союзууд, Ленинскэ комсомол партиин табиһан зорилгонуудые шиидхэхэ хэрэгтэ ехэ үүрэг дүүрэгхэ ёнотой. Арбан нэгэдэхи табан жэлэй түсэбые амжалтатайгаар дүүрэгэхын, үйлэдбэриин нөөсэ арга боломжонуудые хүсэд бүрин элсүүлхын, эрдэм болон техникын туйлалтануудые түргэнөөр нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлхын түлөө, арадай ажалаар туйлагдаһан бүхы юумые ашагтай һайнаар хэрэглэхын түлөө бүгэдэ арадай социалис мүрысөө бүри үргэнөөр дэлгэрүүлхэ шухала.

Табан жэлэй түсэб амжалтатайгаар дүүрэгэхэдээ, ороной экономическа хүсэ шадалые саашадань арьбадхан хүгжөөхэ, арадэй баян дэлгэр байдал улам һайжаруулха, Совет гүрэнэй обсронно хүсэ шадалые зохихо хэм хэмжээндэнь байлгаха ябадал хангаха, дэлхэйн социалис байгуулалтые батадхолгада, амгалан байдалай, социальна дэбжэлтын түлөө тэмсэгшэ бүхы хүсэнүүдые элсүүлэн жагсаалгада туһа хүргэхэ байха.

Совет арад Ленинэй партиин хүтэлбэри доро ябажа, Коммунис байгуулалтын, экономическа ба социальна олон асуудалнуудые шиидхэлгын, манай Эхэ ороной хүсэ шадалые бэхижүүлгын хэрэгтэ шэнэ амжалтануудые туйлаха гээд батаар этигэжэ байһанаа КПСС-эй ЦК элирхэйлнэ.

«Правдын» декабриин 3-най түрүү бэшэг.

ҮНЭН ЗҮРХЭНҺӨӨ ҺАЙШААНАБДИ!

«1981—1985 ОНУУДТА, МҮН 1990 ОН ХҮРЭТЭРХИ ҮЕДЭ СССР-эй ЭКОНОМИЧЕСКА БА СОЦИАЛЬНА ХҮГЖЭЛТЫН ГОЛ ШЭГЛЭЛНҮҮД» ТУШАА ПАРТИИН XXVI СЪЕЗД ДЭЭРЭ ТАБИГДАХА КПСС-эй ЦК-гай ПРОЕКТТЭЙ ТАНИЛСААД БАЙХАДАА, МАНАЙ РЕСПУБЛИКЫН АЖАЛШАД ТЭРЭНИИЕ ҮНЭН ЗҮРХЭНҺӨӨ ҺАЙШААЖА БАЙҺАНАА СЭХЭ ШУУД МЭДҮҮЛНЭ.

АЖАЛААРАА ХАРЮУЛХАБДИ

«1981—1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд» тушаа Советскэ Союзай Коммунис партиин XXVI съезд дээрэ харагдаха КПСС-эй ЦК-гай проектын газетэнүүдтэ толилогдоходо, ехэ анхаралтайгаар уншажа һонирхообди. Эндэ газарай үрэжэл һайжаруулха талаар мелиоративна хүдэлмэри үргэнөөр ябуулха гэжэ холын хараатай түсэб тухай тодорхойгоор хэлэгдэнхэй байна. Тиимэһээ мелиораторнуудай гэхэ гү, али газарай үрэжэл һайжаруулжа, ашаг шэмыень эрид дээшэлүүлэгшэдэй хэхэ хүдэлмэри саашадаашье үргэнөөр ябуулагдаха болоно. Илангаяа уһа голоор элбэг сэнхир нуурнуудтай Яруунадаанай нимэ ажал үргэн дэлисэтэйгээр ябуулаагүйдэ аргагүй. Жэл бүри адууһа малай тоо толгой олошоруулагдажа, ашаг шэмыень эрид дээшэлүүлхэ эрилтэ табигдана. Энээнние түргэн шиидхэхын тула үбһэ, тэжээлэй ургамалнуудай ургаса ехээр абажа нөөсэлхэ болоноби.

Һүүлэн жэлнүүдтэ районой ажахынуудта газарай үрэжэл һайжаруулжа, уһалагдаг болгохо талаар горитой хүдэлмэри ябуулагдана. Энээнэй ашаар гэхэ гү, али байгша ондо «Победа» колхозой Баруун-Хуурайн 125 гектар сабшалан бүлүүр станциар ундалуулжа, гектарай 15,1 центнер үбһэн суглуулагдаа. Луговод Н-Д. Дылыков Түрхэлэй сабшалангһаа гектарай 16,7 центнер үбһэ хуряагаа бэлэн. Мүн «Коммунизм» колхозой В. Климов, А. Бакиров гэгшэд гектар бүриһөө 15—20 центнер ургаса абаһан байна. Тиихэдэ «Юбилейный» совхозой луговод И. Доронин уһалагдаг олон жэлэн ногооной тариг...даһан газарһаа гектарай 20,3 центнер үбһэ сабшаһан байна.

Энэ намартаа ажахынуудай луговодууд, лугомелиоративна отрядай гэшүүд сабшалан, поли дээрэхи ургасаяа хуряажа абаһаар лэ газараа уһалжа захалһан байна. Бүхыдөө 1100 гектар сабшалан уһалхаар хараалһан даабаряа 310 гектараар үлүүлээ. Тиихэдэ Е. Москвитинай бригада гидротехническэ 10 түхэрэлгэ заһабаринжа, 18 түхэрэлгэ шэнэөр барыа.

Эдэ үдэрнүүдтэ ажахынуудай механизаторнууд сабшалан, поли дээрээ наг шэбхэ түлэг зөөжэ байна. Һүүлэй мэдээгээр 1000 тонно наг шэбхэ гаргагдаа. Энэ хүдэлмэри шанга хүйтэнэй эхилтэр үргэлжэлхэ байха.

Бидэ тус проект дотор хүдөө ажахые саашадань улам хүгжөөхөөр хараалагданхай байһанда сэдьхэлээ ханан һонирхожо, баярлажа, арбан нэгэдэхи табан жэлэй эхинһээ хойшо бүри аршэмтэйгээр ажаллаха гэжэ шиидэнхэйбди.

Н. ДАШИЕВ,
Яруунын районой уһалуурнин системыц начальник.

МАНДА ГҮНЗЭГЫ УДХАТАЙ

«1981 — 1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд тухай» партиин XXVI съезд дээрэ харагдаха КПСС-эй ЦК-гай проектые манай заводой 3-дахи цехэй коллектив ехэтэ һонирхон уншаба. Үйлэдбэриингее хараа шэглэлэй талаар электротехническэ промышленностьда хабаатай хадаа проектын машина бүтээлгэ болон металл болбосоруулгын бүлэгүүдтэ онсо анхарһамнай мэдээжэ.

Манай үйлэдбэридэ сэхэ хабаатай, ажалай үндэр бүтээсэ туйлаха арга замууд хараалагдана. Наяад онуудай туршада промышленность бүхы дээрээ ехээр хүгжөөгдэхэ байна. Тэрэ тоодо ажал

ПАРТИЙНА РАЙОННО КОНФЕРЕНЦИ

ХОЙШОЛУУЛАШАГҮЙ ШИИДХЭХЭ АСУУДАЛНУУД

Партийн XXV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ талаар Сэлэнгын районой партийна организацийн эрхилhэн хүдэлмэри тоосоото hунгалтын үедэ гүнзэгыгөөр шэнжэлэгдэhэн байна.

Энэ конференци районой, мүн Гусиноозёрск городой 62 эхнь, 52 цехүүдэй партерганизацийн, 67 партийна бүлэгүүдэй ажал ябуулгые хаража үзэбэ. hүүлэй үедэ парторганизаци эмхидхэлэй талаар бэхижээ. 370 түрүү хүдэлмэришэд, колхознигууд, алба хаагшад партийн зэргэдэ жагсаа. Үйлдбэринь шухала участогуудта иматтал коммунистнууд хүдэлнэ. Тэдэнэрэй үүсхэлээр, эдэбхеэр дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ ажалай hайн амжалтануд туйлагдаhан байна. Район болон городой 50 предприятийн коллективүүд, 300 эрхим хүнүүд арбадахи табан жэлэй түсэб болзорhоо урид бэелүүлжэ шадаhан. Район соо эгээн түрүүшээр Сэлэнгын леспромхоз, «Сибэнергострой» трестын ПМК, «Востокэнергомонтажай» Гусиноозёрскын участок табан жэлэй түсэб болзорhоонь урид дүүргэhэн түхайгаа мэдүүлээ hэн. Тиихэдэ хүдөө ажахын олон түүүшүүл мүн лэ ажалдаа амжалтануудые туйлаhан байна. Тэдэнэй дунда коммунистнууд, Социалис Ажалай Геройнууд Н. Л. Тадвашкина, В. Г. Романова болон П. И. Коновалов, П. В. Балалгешников, В. С. Можаров гэгшэд. Иматтал коммунистнууд социалис мүрысөөнэй манлайда ябажа, хүдэлмэришэдэй коллективүүдтэ үльгэр жэшээ харуулна гэшэ. Тиимэhээ партийн гэшүүд өөhэдынгөө үүгөө эгээн эрхимүүдээ түс конференцидэ делегадуудаар hунгаhан байна.

Иматтал арбадахи табан жэлэй туршада промышленностийн түргэнөөр хүргэжhэн ушарhаа Сэлэнгын район индустриально-аграрна шэнжэ түхэлтэй болоhон баина гэжэ КПСС-эй Гусиноозёрскын горкомой нэгэдэхи секретарь **М. Ж. Шагдаров** партийна конференци дээрэ хэhэн тоосоото элидхэл соогоо тэмдэглэбэ. Тоосоото үедэ ябуулгдаhан хүдэлмэрийе шэнжэлэн харахада, район дотор холын хараатай хэмжээ ябуулганууд промышленностьда, хүдөө ажахыда бэелүүлэгдэhэн баина.

hүүлэй жэлнүүдтэ районой болон городой промышленность нилээдгүй хүгжөө. Дурбэн жэл арбан hарын туршада промышленна продукци гаргаха ба худалдаха түсэб 100 процент дүүргэгдэ. «...Гусиноозёрскын ГРЭС-эй барилгые үргэлжэлүүлхэ...» гэhэн КПСС-эй XXV съездын шиидхэбэринүүд соохи даабари бэелүүлэгдэжэ, станцийн дүрбэн блок эдэ жэлнүүдтэ ашаглалгада үгтөөд, 9 миллиард гаран киловатт-час электрын элшэ хүсэ арадай ажахыдэ дамжуулаа. ГРЭС-эй элшэ хүсэн мүнөө республикын хэрэглэмжын 80 процентые хангана гээшэ. Мүн лэ эдэ жэлнүүдтэ республикын үшөө нэгэ мантан предприяти — Холбоолжоной уурхай ашаглалгада гүйсэд үгтэhэн байна. Жэлдээ 3 миллион тонно нүүрhэ арадай ажахыда үгэжэ байха эзргэтэй юм.

Районой, городой предприятинууд дурбэн жэл арбан hарын туршада 201 миллион түхэригэй промышленна продукци үйлэдбэрилөө гэхэ гү, али урдахи табан жэлэйхиhээ 30 миллион түхэригөөр ехэ болгоhон байна. Табан жэлэй эхиннhээ хойшо предприятинуудай цех болон участогуудта шэнэ технологическа 80 тухеэрэлгэ, поточно-оньhоруулагдамал хэдэн лини тодхогдоо. Энээнэй ашаар үйлэдбэрийн ашаг үрэ нилээдгүй дээшэлээ.

Саашадаа элидхэлшэ предприятинуудай хүдэлмэриин дутагдалнуудта анхаралаа хандуулаа. Табан жэлэй туршада үйлэдбэриин хэмжээе 47,5 процентээр ехэ болгохоор түсэблэгэн аад, 36,3 процентдэ хүргэгдөө. Болзорhоо хойнотожо ГРЭС-эй блогуудай, Холбоолжоной уурхайн болон бусад предприятинуудай ашаглалгада үгтэhэнөөе уламжалан, промышленность гээгдэлдэ оробо гээшэ. Галуута-Нуурай шахта, Холбоолжоной уурхай, Галуута-Нуурай леспромхоз, барилгын материалнуудай участок, тоhоной завод гээгдэжэ ябана. Энэ дутагдалай шалтагаанууд түхэй элидхэлшэ хэлэхэ зуураа, эмхидхэлэй болон политико-хүмүүжүүлгын хүдэлмэри hайнаар ябуулгданагүй, ажал эмхидхэллые hайжаруулха, социалис мүрысөөнэй нүлөөлхы хүсые дээшэлүүлхэ, бии байгаа материальна, ажалай ба финансова арга боломжонуудые бүдөмжотойгоор, эзэн өөhөө хэрэгтэхэ зорилгонуудые шиидхэлгэдэ бүхы хүсэ шадал, анхарал элсүүлэгдээгүй гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

Районой хүдөө ажахые хүгжөөлгэдэ жэл бүри улам ехэ мүнгэн hомологдоно. Тэрэнэй эхнэхи хубинь колхоз, совхозуудые техническэ талаар шэнээр зэбсэгжүүлгэдэ шэглүүлэгдэнэ гэжэ элидхэлшэ тэмдэглээ. Гэбэшье техникэ хэрэглэхэ, хадагалха талаар ехэхэн дутагдалнууд ушарна. Тракторнуудай, илангаяа К-700, сезонношье, үдэрэйшье бүтээсэ бага байhаар. Шалтагаанинь гэхэдэ, механизаторнуудай кадрнууд муугаар хүмүүжүүлэн hургагдана. Район дотор 70 процент механизатор кадрнуудай хэрэглэмжэ ханганхай. Тиимэhээ орооhо тарряа, малай тэжээл бэлэдхэхэ шухалын шухала ажал hулар hан байна. Табан жэлэй туршада тарялангай гектар бүриhөө дунда зэргээр ороидоо 3,6 центнер орооhон хуряагдаа. Харин малай тэжээлэй хэрэглэмжэ 38—26 процент хангагдажа байгаа. Эдэ жэлнүүдтэ сагай уларил тон таарамжагүй байжа, нилээдгүй ехэ талмай дээрэ тэригдаhан ургамалнууд ургаагүй. Гэбэшье ганса энэ шалтагаанhаа шахардуу байдал тохёолдоогүй. Сабшалан, тарялан пайжа руулжа, үндэр ургаса абажа шадаhан зарим ажахынууд, луговодууд Сэлэнгэдэ бии. Тусхайлбал, Кировэй нэрэмжэтэ совхозой хүдэлмэришэд табан жэлэй туршада сабшалангай гектар бүхэнэй ургасые 11 центнерhээ 20 центнер болотор ехэ болгоhон жэшээтэй. Тиихэдэ Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой түрүү луговод Ш. Ж. Очировай даадаг звено ямаршье жэлдэ гектар бүриhөө 30 центнерhээ бага бэшэ үбhэ хуряана. Харин энэ жэлдэ 40,7 центнер абажа шадаа. Эдэ жэшээнүүд юу гэршэлнэб гэхэдэ, hайнаар харуулhалhан газарhаа эрхим ургаса абажа, нинтын малай хэрэглэмжые район хангаха арга боломжотой. Түс асуудал колхоз, совхозуудай партийна организацинуудта олон удаа зүбшэн хэлсэгдэhэн, эмхидхэлэй хэмжээнүүд абтаашье hаа, эрид шууд хубилалта туилагдаагүй байhаар.

hүүгэй жэлнүүдтэ мал ажал хүгжөөлгэдэ зарим тэды бэрхэшээлнүүд тохёолдожо, продукци абалые дээшэлүүлхэ, малай тоо толгой бүрин бүтэн байгаха хэрэгтэ муугаар нулөөлбэ. hу, мяха, нооhо абаха, гүрэндэ худалдаха табан жэлэй түсэб район дүүргэхэгүйнь. XX партсъездын нэрэмжэтэ генсахан лэ ажахы түсэбтэ даабаряа дүүргэhэн жэшээтэй. Малай ашаг шэмэ нилээд доошолжо. Наймадахи табан жэлэй хэмжээндэ орошоhон байна. Байгша жэл мал илангаяа олоор гарзалаа. Ажахынуудай үхэр малай бүхы толгойн 12 процент, хонидой 21 процент гарзада ороо. Ганса тэжээлэй бага байhанhаа бэшэ, мүн хүдэлмэриин эмхидхэлэй, ажалай журамай hуларhанhаа, зооветмэргэжэлтэдэй гол хэрэгтээ хайхарамжагүйгөөр хандадагhаа иимэ байдал тохёолдоо гэжэ конференцийн тэмдэглэhэн байна. Колхоз болон совхозуудай партийна эхин организацинуудай ажал ябуулгада горитой дутагдалнууд бии гэжэ тэмдэглэлтэй. Ажалшадай эдэбхи эрмэлзээл бадаруулха, түрүү дүй дүршэл хаа хаанагүй нэбтэрүүлхэ хүдэлмэриие зарим парткомууд мүртэйгөөр ябуулжа шадаагүй. Табан жэлэй түсэб болзорhоо урид дүүргэhэн 17 hаалишад, 26 хонишод, 7 луговодуудай дүй дүршэл, жэшээтэ ажал олоной хэрэг болгогдоогүй.

Саашанхи хүгжэлтын үндэhэн шухала хэмжээнүүдые хараалхадаа, эдэ асуудалнуудта гол анхаралаа хандуулха ehотой болоод байна

—Городской парторганизацийн конференциие нэрэтэй солотойгоор үгтахын түлөө тэмсэhэн манай коллектив урдахи сүүдхэдэ 26 мянган тонно нүүрhэ малтажа, эгээл эрхим рекорд туйлаа, — гэжэ Холбоолжоной уурхайн директор **И. М. Щадов** мэдүүлбэ. —1978 оной январьhаа, Холбоолжоной үйлэдбэриин комплексын ашаглалгада үгтэhэнhөө хойшо нүүрhэ малталга ходо дээшэлнэ. Тусхайлбал, нёдондонойхиhоо 900 мянган тонно ехэ нүүрhэн мүнөө жэл малтагдаха. Зүгөөр проектын хүсэндэ манай предприяти хүрэжэ шадаагүй байна. Мүнөө жэлэй түсэб 90 процент дүүргэдэхэ. Шалтагаанинь гэхэдэ, барилгашад олон дутуу дундануудтайгаар нүүрhэшэдтэ уурхайн түхеэрэлгэнүүдые туршаhан аад, мүнөө болотор тэдэнэ усадханагүй. Хоёрдохёор. 120 тонно ашаа тэдэг автосамосвалаар нүүрhэ зөөхэ гэжэ проектээр хараалагдаhанай ёноор түсэб үгтэhэн байна. Ашаанай машинануудай олонхинь 40 тоннын түсэбтэй. Гадна 140 жолоошодой 150 заhабарилгашадай дуталдаhанhаа боложо, бүхы халаануув хүсэн соогоо хүдэлнэгүй, олон машинануув миин байха баатай болоно. Тиихэдэ экскаваторнуудые заhабарилха түсхай түхеэрэлгэнүүдтэй талмай үгы дээрэhээ тэдэнэй заhабарилга ушаагайрна. Гадна хүдэлмэришэдэй ажаhуудалай хэрэглэмжэ ханганга муушаг байдалтай.

Сүүдхэдээ 1000 тонно нүүрhэ газар дорооhоо малтан абаха комплекс мүнөө жэл тодхоод, манай участок түсэбтэ даабаряа декабриин hүүл багаар дүүргэхэ арга боломжотой гэжэ шахтер **В. С. Можаров** хэлэхэ зуураа, партийн XXVI съезддэ бэлэг болгон, хоёр hарын түсэбhөө гадуур 1000 тонно нүүрhэ арадай ажахыда үгэхэбди,— гэжэ тэрэ мэдүүлбэ.

Трибунада Социалис Ажалай Герой, Сэлэнгын совхозой hаалишан **Н. Л. Тадвашкина** гарана. Арбадахи табан жэлэй хубиингаа түсэб гурбан жэл зургаа hара соо бэелүүлхэб гэhэн социалис уялгатай байhан аад, хоёр hараар болзороо хороожо шадааб гэбэ. Гэбэшье суггаа хүдэлдэг hаалишадай, бүхы фермын хүдэлмэри байдал сэдьхэл зобооно. Сэхьень хэлэхэдэ, манай ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй, зооветмэргэжэлтэдэй гэмээр малай байранууд үбэлжэлгэдэ муугаар бэлдэгдээ. Малай фермын байдалые хараад үзэхэдэ, тугалнуудай байра мүнөөшье болотор бэриргдажа дүүрээгүй, үнэдэй тугаллаха тусхай байра үгы, дулаан уhан үгтэнэгүй. Эдэ бүгэдэ малшадай ажал hаатуулна. Гадна hаалишадай кадрнуудые hурган хүмүүжүүлгэ эмхидхэгдэнэгүй, тэдэнэрые тогтосотойгоор хүдэлгэхэ арга боломжо байгуулагданагүй. Эдэ асуудалнуудые фермын коммунистнууд совхозой партийна комитедэй үмэнэ табиhан байна. Зүгөөр манай шүүмжэлхы ажаглалтануудые, оруулhан дурадхалнуудые мүнөө болотор хүсэндэнь хүргэхэ хэмжэнүүд абтанагүй гэжэ хэлээ.

Малшадай hанаагаа зобооhон асуудалнууд тушаа Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой зоотехник **З. Н. Цындуева** тогтобо. Хэды хүндэ хүшэр жэлнүүдые дабажа, Булагай фермын коллектив табан жэлэй түсэб болзорhоо урид дүүргэhэн байна. Түрүү hаалишад үнөэн бүриhөө 3 мянган килограмм hу hаажа шадаhан жэшээтэй. Үбэлжэлгын үедэ малшадай ажалай түлбэриие урмашуулгын хэмжээндэ оруулха асуудал шиидхэгдээ. Үгэ хэлэгшэ райгүйсэдкомой худөө ажахын управлениин мэргэжэлтэдые шүүмжэлбэ. Тэдэнэр малшадай байрладаг газараар хаа-яахан лэ ябадаг гээшэ. Туhаламжа үзүүлхын, hургаал зааабари үгэхын орондо саарhан дээрэ hуудаг хэбэртэй агша. Тэдэнэй урда партиина эрид шууд эрилтэ табиха саг ерээ.

Транспортын предприятинуудай коммунистнуудай үмэнэ ехэшье, шухалашье зорилгонууд табигдана. Тиимэhээ арадай ажахын ашаа зөөлгые хурдадахын талаар коллективэй туйлаhан амжалта тухай түмэр харгын Галуута-Нуурай депогой машинист **Н. С. Яншин** хэлээ.

КПСС-эй XXVI съездые нэрэтэй солотойгоор үгтаха тухай асуудал нээмэл партийна суглаан дээрэ зубшэгдөө hэн. Тиихэдээ барилгашад социалис уялгануудаа шэнэhэн байна. Хүдэлмэридөө гараhагүй, hамшаха ушарнуудые үсөөрүүлжэ, хүдэлмэриин шанар дээшэлүүлжэ эхилээ гэжэ 163-дахи ПМК-гай штукатур-шэрдэгшэдэй бригадир **В. К. Колмакова** мэдүүлээ. Гэхэ эуура манай хүдэлмэриин дутуу дундануудые залан заажа хэлэхэ шухала. Материально-техническэ хангалтын талаар хэрэгнай бирагүй. Генподрядна барилгын эмхинүүд ехэ муугаар хүдэлнэ. Тэдээнhээ боложо олохон узелнуудай хабсаралга hаатуулагдана. Барилгын матеориалнуудай үндэhэ hуури бэхижүүлхэ, үргэдхэхэ дурадхал конференциин делегат оруулба.

Конференци дээрэ XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ **А. А. Никитин**, Гусиноозерскын горсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ **В. А. Федякин**, ВЛКСМ-эй Гусиноозерскын горкомой нэгэдэхи секретарь **В. В. Иванов**, Кировэй нэрэмжэтэ совхозой парткомои секретарь **М. Д. Данзанова**, Загастайн дунда hургуулиин директор **З. Д. Дабаева**, ГРЭС-эй барилгын управленийн парткомой секретарь **П. М. Блинов**, Тельмэнэй нэрэмжэтэ совхозой директор **В. Г. Жалсанов** гэгшэд үгэ хэлэhэн байна.

Үйлэдбэриин асуудалнуудhаа гадуур партийн зэргые бэхижүүлхэ, бүридэлэйнь шанар hайжаруулха, кадрнуудые шэлэн олохо, зүбөөр хубаарилан табиха, хүмүүжүүлхэ, захиргаанай ажал ябуулгые хинаха, өөhэдынгөө абаhан, мүн партийна дээдэ органуудай шиидхэбэринүүдэй дүүргэлгые шалгаха, арадай депутатуудай Советүүдые, комсомолой болон профсоюзай организацинуудые хүтэлбэрилхэ талаар ябуулгдаhан хүдэлмэри шэнжэлэгдээ. Тиихэтээ хамта В. И. Ленинэй hургаалай ёноор хүдэлмэрилхэ онол арга шудалан бэелүүлхын тула юун хэгдээб, саашадаа юун хэгдэхэб гэhэн асуудалнуудта тодорхой харюу үгтэбэ.

Конференциин хүдэлмэридэ КПСС-эй обкомой бюрогой гэшүүд, республикын Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ **В. Б. Саганов**, КПСС-эй обкомой партийно-эмхидхэлэй хүдэлмэриин таhагые даагша **К. К. Шомоев**, тэрэшэлэн КПСС-эй обкомой юрэнхы таhагые даагша **М. М. Гаськов** гэгшэд хэбаадаа. Республикын Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ **В. Б. Саганов** конференци дээрэ дэлгэрэнгы үгэ хэлээ.

* * *

Конференциин шэнээр hунгаhан КПСС-эй городской комитедэй түрүүшын пленум боложо, эмхидхэлэй асуудалнууд шиидхэгдэбэ. КПСС-эй Гусиноозерскын горкомой нэгэдэхи секретарьаар **А. С. Аржанович**, секретарьнараар **А. А. Воронин**, **М. Д. Ангархаев** гэгшэд hунгагдаба.

Н. НАМСАРАЕВ,
манай корр.

ЭРДЭМ НАУКА БА ҮЙЛЭДБЭ

ҮНДЭР УРГАСАТ СОРТНУУДЫ ЭЛБЭГЖҮҮЛХЭ

Бүхыдөө Сибириин газар дайдапаа абтадаг орооhо тарянай, тэрэ тоодо хүсэ ехэтэй, үнэтэй hайн сортнуудаи шэниисэ гол түлэб hаруун Сибирьтэ үйлэдбэрилэгдэнэ. Хэрбээ саашадаа орон дотор орооhо таряа үйлэдбэрилгые ехэдхэжэ, тэрэнэй хүн бүхэндэ хүртэсые нэгэ тоннодо хүргэхэ зорилгын табигдажа байбал, харин Сибирьтэ бүри ойрын жэлнүүдтэ, ерэхэ табан жэлэй hүүл багта энэ хэмжээндэ хүрэхэ, үшөө үлүүлхэ арга бии.

Сагай уларилай таарамжагүй муу эрхэ байдалдашье туршалга-үйлэдбэриин ажахынууд, түрүү колхоз, совхозуудай жэлhээ жэлдэ тогтууритай hайн, үндэр баян ургаса абадаг болонхой. Жэшээнь, Сибириин ургамалай болон селекциин научно-шэнжэлгын институдай «Элитное» ажахы энэ табан жэл соо гектар бүриhөө жэлдээ дунда эзргээр 25 центнер таряа ургуулжа абана. Сибириин худөө ажахын НИИ-гэй «Южноуральское» ажахы ходо гандадаг тала газартайшье hаа, hүүлэй хэдэн жэлдэ тарялангай гектар бүриhөө 20 центнерhээ дээшэ ургаса алгадгүй хуряана.

Сибирьтэ, Алас-Дурна зүгтэ орооhо таряа элбэгжүүлхэ зорилгые шиидхэхын тула тарялангай ургасые нэгэ хахад дахин дээшэлүүлхэ шухала. Энэмнай хүшэрхэн зорилго. Тэрэниие амжалтатайгаар бэелүүлхын тула бүри ашаг үрэ ехэтэй, шэнэ сортнуудые бии болгожо, иматтал эрхим шанартай үрэhөөр тарилга хэхэ хэрэгтэй. Зоно бүхэнэй сагай уларилай, байгаалиин эрхэ байдалые, ургамал бүхэнэй онсо шэнжэ шанарые хараада абажа, шэнэ технологи нэбтэрүүлхэ байна. Түбхын түрүүн тарянай газарта органическа болон минеральна үтэгжүүлгэ эрид ехээр оруулдаг болохо гээшэ гол шухала. Үнэндөө, мүнөө манай эндэхи ажахынууд Россин Федерациин дунда зэргын хэмжээнhээ таба дахин бага үтэгжүүлгэ оруулна бшуу.

Жэл бүри орооhо тарянай найдамтай hайн ургаса абадаг болохын тула ажахы бүхэн 2—3 янзын сорттой байха ёнотой. Жэшээнь, ган гасуурта тэсэмгэй сортын үрэhэ тарихынгаа хажуугаар, шиинг нойтө ехээр хэрэглэдэг, нэнгэжэ хэбтэсэгүй бүхэ hолоомотой, түргэн эдөөшэдэг сортнуудые тарихада өөрэгүй.

Сибириин зононуудта гансашье таарамжатай hайн жэлдэ үндэр баян ургаса үгэдэг бэшэ, мүн муу уларилтай жэлнүүдтэшье ургасаяа эрид ехээр доошолуулдаггүй сорттой байхв хэрэгтэй. Тиихэдээ сортнууд зоно бүхэнэй эрхэ байдалда тааруулагдаhан байха ушартай. Тиимэhээ Кулундын талада — дундуур болзорто, удааншаг эдөөшэдэг сортын шэниисэ таригдана. Барабын талада — дундуур болзорто, ойтой тала газарта — дундуур болзорто, түргэншэг эдөөшэдэг, ойтайгада дүтэ газарта — түргэн болзорто эдөөшэдэг сортнууд таригдадаг гээшэ.

Ямар ургамалай ямар сортнууд хаана нютагжанхайб гэжэ мэргэжэлтэд hайн мэдэхэ ааб даа. Тиимэhээ hүүлэй жэлнүүдтэл дэлгэрhэн сортнууд тухай тогтожо хэлэлтэй.

Мүнөө Сибирьтэ, Алас-Дурна зүгтэ селекционно юhэн түб худэлнэ. Арбадахи табан жэлдэ селекционно тэдэ түбүүд болон комплексно станцинуудай хүсөөр 50 янзын сортнууд бии болгогдожо, элдэб зононуудта нютагжуулагдаба. Сибириин селекциин 100 гаран шэнэ сортын таряан гүрэнэй туршалга гаража байнхай. Тэдээн соо хаа хаанагүй түргэнөөр hайшаагдаhан сортнууд олон. Жэшээлхэдэ, ВАСХНИЛ-ай Сибириин отделениин СибНИИРС-эйн болон СССР-эй Науканууудай академиин Сибириин отделениин цитологиин болон генетикын институдай бии болгоhон «новосибирская-67» сортын шэниисэ байгша ондо бүхыдөө 2 миллион гектарта таригдаа hэн. Энэ сортын шэниисэ 1974 онhоо хойшо Новосибирскэ областьдо дэлгэрүүлэгдэжэ эхилээд, мүнөө жэлдэ тэнэ хэмта 785 мянган гектарта таригдаа юм. Энэ сорт мүнөө долоон областьдо дэлгэрэнхэй. «Новосибирская-67» сортын шэниисэ дундуур болзорто эдөөшэдэг, унасагүй бүхы hолоомотой, үтэгжүүлгэ оруулхада, газарыень hайнаар элдүүрилжэ тарихада ургасань эрид дээшэлдэг. Энэ сортын шэниисын орооhон хүсэтэй, талханиинь татахада таhарасагүй бүхэ байдаг. Хэрбээ тэрэниие амяарлан хадаад, саг соонь суглуулан сохижо абаагүй hаа, баалдаа ургажа болодог. Тиимэhээ тэрэниие комбайнаар сэхэ хуряахада таатай.

Сибириин худөө ажахын научно-шэнжэлгын институдай бии болгоhон «омская-9» сортын шэниисэ энэ жэлдэ 500 мянган гектарта таригдаа hэн. Энэмнай дундуур болзорто, удааншаг эдөөшэдэг, тала газарта таатай сорт болоно. Зүгөөр түрүүшын хахадта тохёолдог ган гасуурые дабажа hай тэнгhэ хойшо хура бороогой шиинг hайнаар хэрэглэдэг сорт. Үрэжэл муутай, газарташье тэрэниие хада муу бэшээр hалхи, бороодо унадагүй, сэ ехэтэй орооhотой, шаг ургажа эдеэшэдэг hээнь энэ сортые Сибирьтала, урдуурхи ойтой тайгын зартай районуудта таарамжатай. СибНИИС «Новоуральское» ОПХ-ондо энэ сортын шэниисэ 8 мянган гектарта таригдаа гектар бүриhөө 28,7 центнер ургаса абтаа юм.

Курганска областьдо онhоо хойшо «шадринский» сортын дундуур эдеэшэдэг, головня өвчтэй нэрбэгдэдэггүй шэниисэ таригдадаг болонхай. Тэдэнэй байгша ондо «алтайская» сортын хатуу шэниисын олохон ажахынуудта даа. Тиихэдэ ерэхэ жэл «приобская», «иртышская 10», «россиянка», «красноярская» сортынуудай сэ дэлгэрүүлэгдэхээр болагдана. Мүн малай тэжээлэй оруулагдаха ургамалнуудай шэнэ сортынуудшье бии болдожо байна. Тусхайлбал, «Сибирский» сортын ёшмээн энэ дэ олохон районуудта таарамжатай hэн.

Научно-шэнжэлгын зургаанууд, тэдэнэй туршалга-үйлэдбэриин ажахынууд бии болгогдоhон шэнэ сортынуудые түргэнөөр дэлгэрүүлхэ тушаа ехэ оролдогдогана. Шэнэ сортын нютагжуулагдажа зүүн 2—3 жэл болоод бүгүйсэд дэлгэрүүлэгдэжэ, эдэ аал hаа ехэ газарта тараадаха зэргэтэй. Жэшээнь НИИРС харьяата Новосибирскэ областийн зургаан хытай договор баталжа, тэрэнэйнгээ ёноор нёдөнөй мянган тонно эрхим продукциин үрэhэ ургуулжа юм.

Шэнээр бии болгоhон сортын үрэhэн түрүү hайн сортын үрэhэн 25 процент хүрэтэр дээшэлүүлжэ мэдээжэ ааб даа. Тиимэхэдэ эрхим hайн үрэhэ бүхэнэй асуудалда бүхэли жэл илангаяа ургаса хуряалгадэ онсо анхарал хандуулшухала. Сортынуудые шэниисэ ооластьнуудай (хизаарнай автономито республикан) үрэhэ ургуулдаг түсхэй хынуудые элитнэ болон эхи репродукциин үрэhөөгаха тушаа анхаралаа хэрэгтэй. Научно-шэнжэлгын институдуудта шэнэ сортын үрэhэ бии болгожо, тэрэ ОПХ-нуудта туршаад, элитнэ классай үрэhэн ажахынуудай материальна баазые бэхижэ абатарнь таба-долоон үнгэрдэг. Тиимэhээ элитнэ hэн иматтал сорт шэнэдэ хэрэглэгдэхэ ёнотой. Зүгрин тэрэниие үрэhөөр ажахынуудта юрэл тула үгэжэ огто болохгүй. Зарим областьнуудай тэга-үйлэдбэриин ажахынуудта хүтэлбэрилэгшэд ургаса гын үедэ шэнэ сортын hые бусад тарянтай бэлэдхэлэй пунктда таратай болодог. Үнэндөө орооhые hайнаар, эзэн сэбэрлээд, хадагалаад hаа, эрхим шанартай болохо, ерэхэ жэлэй дээшэлүүлхэ ёнотой hэн hуури боложо үгэгаа бшуу. Эгээл тиимэхэн юумын болохогүйнь hэ ургуулха гү, али hудалдаха таряа ургуулхынууд хоорондоо урид наринаар тодордоhон, тусхай нэгэ шэнэ байха зэргэтэй.

Туршалга-үйлэдбэриин хынууд, мүн үрэhэ ургуулдаг ажахынуудай материальна баазые бэхижэ саг ерээ. Сибириин Алас-Дурна зүгэй райондо тээшэнь хүрэнгөө өөhэдыншье тарилгатэй, нөөсэлгын фондиндэ хүрэнгые саг соонь сохижо, хатаахадань хүсэдэ онhоон комплекс болоод баар, складуудые бэлэдхэрэгтэ онсо анхарал хандуулна байна.

П. ГОНЧ
ВАСХНИЛ-ай Сибириин отделениин түрүү
ВАСХНИЛ-ай академик
(«Сельская жизнь» газетэhэ» м

Новосибирскэ облас

БАМ

АЖАЛАЙ БААТАРШАЛГЫН ЗАМ

Байгал-Амарай түмэр замай барилга Байгалhаа Амар мүрэн хүрэтэр нэмжыhэн айхабтар ехэ тала дайдын түхэл шэнжые үндэhөөрнь хубилгаа. Табан жэлэй үедэ эндэ шэнэ хото городууд болон hуурни тосхонууд ургап бодоо.

Барилгашадан болон ашаглагшадаи олон миллион хүн зонтой коллективтэ нүхэр Л. И. Брежневэй эльгээhэн амаршалга ажалай эршэ дэлисые саашадань хурдадхаха, шанарыень hайжаруулха хүсэ ехэтэй түлхисэ болоhон байна. Түсэбтэ табан жэлэй даабарнhаа гадуур 130 миллион түхэригэй барилга-хабсаралгын хүдэлмэри жэлэй дүүрэтэр хэхэ гэhэн уллга түмэр замай барилгашад абанхан.

ХОЙТО ХИЗААРТА ХЭРЭГЛЭГДЭХЭ ТЕПЛОХОД

ТЭМ-3 түхэлэй шэнэ тепловоз байгуулгада «Брянскын машина бүтээлгын завод» гэжэ нэгэдэлэй конструкторнуудтай хамта БАМ-ай ашаглагшад хабаадалсаа юм. Мүнөө бүтээгдэдэг машинануудhаа шэнэ түхэлэй тепловоз үлэмжэ hайн гэжэ эндэ үнгэргэдэhэн туршалгануув харуулаа.

Брянска заводой тэмдэгтэй 120 гаран локомотив мүнөө БАМ-да худэлнэ. Тэдэниие бэлдэhэн заводой түсхай албан техническэ талаарнь хангадаг. Тэрэнэй суглуулhан мэдээнүүд БАМ-да болон ороной хойто районуудта зорюулагдаhан шэнэ локомотивуудые бүтээлгын үндэhэ hуури болоhон байна.

Двигатель, аккумуляторай батарей, мүн машинистын кабина электрын элшэ хүсөөр халааха түсхай түхеэрэлгээр шэнэ түхэлэй локомотив хангагданхай юм. Тэрэниие шэмэрүүн хүйтэн сагай уларилда ашаглаха арга олгоно.

Брянскын машина бүтээгшэд ТЭМ-3 түхэлэй түрүүшын тепловоз Байгал-Амарай түмэр замай барилгада эльгээбэ.

г. Брянск.

ДҮЙ ДҮРШЭЛ — ХАМТЫН БАЯЛИГ

Тындын барилгын талмайнууд түрүү дүй дүршэлэй саг үргэлжын hургуули болонхой.

Москвагайхидай эндэ хэрэглэдэг гэр байра түргөөр бариха арга дүршэлые «ЦентрБАМстрой» трестын коллектив нэбтэрүүлээ. Тэдэнэр шэнэ түхэлэй 175 байратай түрүүшын гэр гүүфигhаа уридшалан барижа байнхай. Иимэ байшангууд БАМай бүхы хото городуудта, hуурин тосхонуудта болхоогдохо. Шэнэ арга хэрэглэhэнэн ашаар трестын олохон бригаданууд гэр байра ашаглалгада оруулха табан жэлэй түсэб болзорhоонь урид дүүргэбэ.

БАМ-ай бусад хото городуудай, hуурин тосхонуудай барилгашад дүй дүршэлөө дамжуулхаяа Тындэдэ ерэдэг байна. БАМ-ай Зүүн участогай Ургал тосхонhоо бригадир Е. Михайленко Тындэ ерэжэ, хүдэлмэриингөө түрүү арга дүршэлые барилгашадтай хубаалдаа hэн. БАМ-ай нинслэлэй барилгашадай хурдадхаhан аргаар гэрэй hуури табихадань, түрүү бригадын дүй дүршэл туhалба. Тиигэжэ хүдэлмэриин болзор нилээд хороогдоо.

Тындэ-Ургал.

БАЛЛИГУУДЫЕ ШЭНЖЭЛЭН АШАГЛАЛГАДА АВТОМАТ ХЭРЭГЛЭНЭ

Нерюнгридэ баригдажа байhан нүүрhэ шанаржуулгын фабрикада технологическа түхеэрэлгэ туршажа эхилэнхэй. Час соо 4 мянган тонно хүрэтэр нүүрhэ малтаха хүсэтэй конвейер баригдаа юм. Бүхы түхеэрэлгын хүдэлмэриие автомат оньhоор залан хүтэлнэ.

Зэргэлээд баригдажа байгаа нүүрhэнэй уурхай предприятиие түүхэй эдээр хангаха. Болбосоруулагдаhан нүүрhэн конвейерээр бункерта дамжуулагдадаг байха. Автомат түхеэрэлгэнүүд 60 вагонhоо бүридэhэн түмэр замай составые ороидоол хоёр часай туршада түлишоор дүүргэдэг байха юм.

Жэлдэ 2.5 миллион тонно нүүрhэ малтан абаха аргатай фабрикын түрүүшын ээлжээн жэлэй дүүрэхэ тээшэ ашаглалгада оруулхые хараална.

Яхадай АССР.

ТАЙГЫН КОМПЛЕКСНУУД ХҮДЭЛНЭ

БАМ-ай Зүүн участогай бүхы шахуу леспромхозуудай намтар ойн самсаалhаа эхилhэн байха юм. Амар шадарай модошодой эльгээдэг бүхы продукциин дүрбэнэй нэгэ хуби эндэ эмхидхэгдэhэн томо томо ажахынуудта бэлэдхэгдэдэг байна.

БАМ-ай ажахынуудай модо отологшод Алас-Дурнын модо бэлэдхэгшэдэй дунда дэлгэрhэн мүрысөөндэ эрхимлэнэ. БАМ дээрэ түрүү дүй дүршэлэй саг үргэлжын hургуулинууд эмхидхэгдэнхэй. СССР-эй 1980 оной Гүрэнэй шангай лауреат бригадир И. Шабанов тэдэнэй нэгэндэ хэшээлнүүдые үнгэргэдэг.

Байгша оной дүүрэхэ тээшэ Комсомольск-на-Амуре—Березовко гэhэн участогта түмэр замай худэлөөнэй нээгдэхэдэ, модо бэлэдхэгшэд урдань хүрэгдэдэггүй хүжэ ой тайгада ошодог болохо юм. Эндэ модо болбосоруулгын предприятинуудые байгуулхада түмэр харгы мүн лэ туhалха байна.

Комсомольск-на-Амуре.

ШЭНЭ НЭЭЛТЭНҮҮД

Түмэр замай транспортын инженернүүдые бэлдэдэг Хабаровскын институдта үнгэргэдэжэ байгаа конкурс «БАМ-ай эрдэм, техникын асуудалнууд» гэжэ нэрлэгдэнэ. Внадук болон хүүргэнүүдые барилгада заншалта бетон тулгануудай орондо түмэр-бетон хабсаргадамал түхеэрэлгэнүүдые хэрэглэхые дурадхаhан институдай эрдэмтэд болон мэргэжэлтэдэй шэнэ нээлтэ жюрин үндэр сэгнэлтэдэ хүртэhэн байна. Шэнэ түхеэрэлгэ туршалга hайнаар гараа.

Багшанартай суг хамта студентнэршье шэнжэлхы хүдэлмэридэ хабаадалсана. Жэшээлбэл, Ургалhаа Березовский хүрэтэр автомобиляар ашаа зөөхэ эгээл тааруу зохид замуудые тэдэнэр ЭВМ-эй туhаламжаар хараалаа юм. Энэнь элhэ, барилгын бусад материалнуудые зөөлгые үнэ сэнгые нилээд хороохо арга олгоно. Ерээдүйн 3 мянга гаран инженер техническэ кружогууд болон студентнүүдэй конструкторска бюродо эдэбхитэйгээр ажаллажа, түмэр зам барилгын ба ашаглалгын асууд

ДУУЛАНГҮЙГӨӨР АЖАЬУУХАНЬ БЭРХЭЛ...

...ар бүхэндэ соёлой ин... ...наял оронон нэгэ... ...курсын студентнэртэй ...ала үедөө эгээл дура... ...тугаа нэрлэхьень ду... ...гүй. Республикымнай ...бүрнөө ерэһэн эдэ за... ...уд олон дуунуудые ...ө зуураа, заатагүй ...ихандаа» гэжэ дууе дур... ...г. Энэ дуунай хүгжэмэй, ...авторнуудай хэд бай... ...тэдэ булта мэдэдэггүй, ...ше дура, сэдьхэл тата... ...артагдашагүй аялгатай ...булта хэлдэг.

«Шамхандаа» гэжэ дуунай ...р — республика соогоо ...жэ болоһон Буряадай ...ампозитор Сергей Степано... ...Манжигеев болоно. Тэ... ...й дуунуудые гансашье ...ад бэшэ, мүн уран һай... ...й самодеятельностьда ха... ...ршад дуратайгаар дуу... ...г, тэрэнэн хүгжэмые ...онническа концертнүүдтэ ...ргөлжэ шагнажа боло... ...тнихэдэ хүгжэмэй училин... ...болон һургуулинуудта ...ешиано дээрэ наадагда... ...гжэгүүдынь гүйсэдхэгдэ...

...ажагдаа, хүлеэгдээгүй... ...композитор болоһоной ...С. Манжигеев өөрөө ...лдэг. Хүгжэмэй учили... ...н һуража ябаһан залуу ...н кларнет дээрэ наада... ...йһа үедөө тэрэ инстру... ...дээрээ бишыхан хүг... ...ө пьесэ зохёожо, нү... ...ө наадажа үгэхэ гэжэ ...жэ ха. Тэрэнэй өөрөө ...өгжэгөө оалай сэгнээ... ...үй ябатарнь, дүй дүр... ...ер баян хүгжэмшэд, тэ... ...ондо композитор Б. Ям... ...а залуу хүбүүнэй «Түрэл ...ь гэһэн түрүүшынь бү... ...ые анхаржа, саг үргэл... ...бшэжэ байхьень дурад... Тиигэжэ Сергей Манжи... ...пьесэ, этюд, хатар бо...

...лон дуунуудай хүгжэм зохёожо эхилбэ.

Зохёолнуудынь һайшаагдажа, магтаалай үгэнүүдшье хэлэгдэжэ эхилбэ, тиигэжэ тэрэ 1957 ондо Свердловскын консерваториин композиторска факультедэй студент болобо. Тэрэ арадай дуунуудые шэнжэлхэ зорилгоор олон тоото экспедицинүүдтэ хабаадалсажа, хүгжэм шудалхаһаа эхилээд, эсэшэ сусашагүйгөөр зохёол дээрээ хүдэлдэг һэн. Консерваториде һуража байха үедөө тэрэнэй бэшэһэн зохёолнуудай тоодо «СССР-эй арадуудай хатарнууд» гэһэн хамтын сюитэдэ оруулагдаһан «Буряад хатар» болон симфоническа оркестрэй гүйсэдхэхэ «Поэмэ» ороно. Эдэ хоёр зохёолынь С. Манжигеевэй дипломно хүдэлмэринь һэн.

1962 ондо Сергей Манжигеев Буряад ороноо бусажа ерэзд, хүгжэм, дуу зохёолго дээрэ шударгыгаар хүдэлжэ. Буряадай Композиторнуудай холбооной олон тоото даабари дүүргэхэ зуураа, республикын хүгжэмэй училищида багшалба. Тиигэжэ 1964 ондо С. Манжигеев СССР-эй Композиторнуудай холбооной гэшүүн боложо, удаань 1968 ондо Буряадай Композиторнуудай холбооной харюусалгата секретарьяар томилогдобо. Харин 1979 ондо тус холбоонние хүтэлбэрилжэ эхилһэн намтартай.

Консерваторинн һүүлээрхи 18 жэлэй туршада композиторан ажабайдалда нилээд баярламаар хубилалтануудболоо. Композитор олон тоото шэнэ зохёол бэшэхэһээ гадна, Эхэ оронойнгоо элдэб томо городуудаар айлшалһан, Ленинградта, Киевтэ боложо үнэрһэн совет дуунуудай фестивальнуудта, республикынгаа элдэб районуудта боложо үнэрһэн искусство болон литературын декадануудта хабаадалсаһан юм. Зүгөөр тэрэ хаанашье ябахадаа, зохёохы хүдэлмэриеэ орхидоггүй заншалтай.

С. Манжигеевэй сехэ-сехэ зохёолнууд, илангаяа симфоническа «Поэмэ», «Хазаар моритон» болоод хүбшэргэтэ инструментнүүдэй квартет суурханхай. Тэрэшэлэн симфоническа һайндэрэй концертнүүдтэ С. Манжигеевэй «Баатарнуудай дурасхаалда» гэжэ поэмэнь нэгэтэ бэшэ гүйсэдхэгдөө. Энэ пьесэ хадаа Эхэ орон тухай, тэрэнние хамгаалагшад, граждан дайнай геройнууд тухай хүгжэмтэ хөөрөөн, үгүүлэл мүн. Түрүүшынь темые композиторай эгээл дуратай инструмент — кларнет дээрэ гүйсэдхэнэ. Яаралгүйгөөр урдаһан гуниг дүүрэн энэ хүгжэм хүнэй ухаан сэдьхэлдэ захагүй үргэн буряад дайдые һануулдаг. Удаань хүгжэмынь эршэдэжэ, ершэтэ маршда орожо, скрипкын шэдитэ аялгын хүсөөр шагнагшадай урда Эхэ ороной-мнай, залуу наһанай, инаг дуранай дабтагдашагүй образууд бодожо ерэдэг. Мүнөө композитор «Һайндэрэй увертюрэ» гэжэ симфоническа шэнэ зохёол дээрэ хүдэлжэ байнхай. Энэ зохёолоо тэрэ республикынгаа 60 жэлэй ойдо зорюулха хүсэлтэй.

Ц-Б. Бадмаевай бэшэһэн либреттээр «Нангин гал» гэжэ балет композитор зохёожо эхилээ юм. Нилээд ехэ хүгжэмшье бэшэгдээ, зүгөөр либреттын удха һанаан дам таарахаяа болижо, ёһотоор хүдэлхэ хүсэлни үгы болошоо гэжэ тэрэ хэлэдэг. Хэһэн хүдэлмэриингөө хэды ехэ харамтай байгаашье һаань, тэрэнээ орхиһон байна. Гэбэшье тэрэ зохид баледэй либретто бэдэрһэн зандаал...

Ye сагай үнгэрхэ бүри композитор илангаяа дуунай жанрта дуратай, сэдьхэлээрээ дүтэ байһанаа ойлгоо. Энэ талаар Сергей Манжигеевэй амжалта ехэ. Жэшээлхэдэ, тэрэнэй «Шамхандаа» гэжэ дуунинь арадай болошонхой. Тиихэдэ «Улаан-Үдэ», «Инагтаа наранаб», «Дэлхэй минии альган дээрэ» гэжэ дуунуудынь республикымнай булан бүхэндэ — хаа хаанагүй зэдэлжэ байдаг.

Сергей Манжигеевэй дуунууд шагнагшадай дура сэдьхэлые юугээрээ татадаг гэшэб? Нэн түрүүн, буряад арадай аялгаган нягта холбоотой байһанаараа шалгардаг гэжэ хэлэхэдэ, алдуу болохогүй. Холын хүдөө нютагуудаар «Шамхандаа» гэжэ дууень арадай гэжэ дэмы бэшэ һанадаг. Үшөө тиихэдэ тэрэнэй дуунууд солгёо, эршэтэ аялгатай хадаа хатарта ехэ дүтэ юм. С. Манжигеев дуун дотороо үнэн сэдьхэлээ нээжэ шададаг, тиимэһээл хүнүүд дууень түргөөр хадуужа абадаг. Тэрэнэй дуунуудан олонхинь республиканска газетэнүүдэй хуудаһануудта толилогдожо, дуунай соголборинууд соо хэблэгдэнхэй. Тиихэдэ 1974 ондо Буряадай номой хэблэлээр композиторай суурхаһан дуунуудай соголбори барлагдан гараһан юм. Дуунда дуратайшуул энэ соголборние ямар дуратайгаар, ямар баяртайгаар уттан абаа гээшэб!

— Дуулангүйгөөр ажаһуухань бэрхэ, тиимэһээ гансал дуун тухай бодожо ябадагби, хэрэгтэй шүлэгүүдые өөдэрдэгби. Дуунай аялга өөнэдөө бии болоһон шэнгеэр панагдадаг. Аялгыень бэшэжэ үрдихые яарадагби, харин удхань аялганаа түрэдэг гээшэ ааб даа. Заримдаа нэн түрүүн аялгыень зохёогоод, үгыень бэдэрдэгби. Жэшээлхэдэ, «Дэлхэй минии альган дээрэ» гэжэ дуумни нигжэ түрэһэн намгартай. Үгыень буряадай мэдээжэ поэтесса Цырен-Дулма Дондокова бэшэлэн юм, — гээд Сергей Манжигеев хөөрэнэ.

С. Манжигеев уянгата дуунай хажуугаар патриотическа дуунуудые бэшэдэг. Жэшээлхэдэ, тэрэнэй «Хизаар ороноо сэсэглүүлхэбди» гэһэн дуунинь баяр ёнололой шэнжэтэн задарюун аялгаараа шагнагшадай сэдьхэл заабол хүлгөөдэг. Тэрэ энэ дуугаа В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ондо зорюулһан байгаа. Вождниин ойдо зорюулагдаһан дуунай республиканска конкурс дээрэ энэ дуунинь хоёрдохи шанда хүртөө бэлэн.

Композитор «Байгалай долгинууд» гэжэ ансамбльда буряад арадай дуунуудые найруулжа, «Баргал» ансамбльда хатарай аялга, тэрэ тоодо «Бидэ БАМ баринаёди» гэжэ дуу-хатарай сюитэ, фортепиано дээрэ наадагдаха пьесэнүүдые зохёон оангуулхадаа, заабол жэнхэни буряад аялгада, буряад хүнэй сэдьхэлдэ тэдэнээ дүтэлүүлхые оролдоно.

Бэлигтэй композиторай зохёохы түсэб ехэ, тэрэнэй шэнэ, шэнэ дуунууд арад зондоо ехэхэн баяр асарха байхань дамжаггүй.

О. КУНИЦЫН,
искусство шэнжэлдэг эрдэмэй кандидат.

Монгол һайхан оронда

ГОБИИН БАЙГААЛИ АРШАЛХА

Заха хизааргүй нэмжын хэбтэдэг Гоби шадарай Үмнэ-Гоби болон Гоби-Алтайн аймгуудай газар дайдада аяар дүрбэ һара үлүүтэй саг соо эрдэм-шэнжэлгын хүдэлмэринүүдые хэжэ ябаһанаа совет-монгол хамтын экспедици һаяхана бусажа ерэбэ. Энэ юрэ бусын зогчлго ба шэглэлтэй экспедициин Монголой Арадай Республикын заха холын нютагуудта үнгэргэһэн түрүүшынь сезон гээшэ. Ушар юуб гэхэдэ, оршон байгаалиие хамгаалха зорилготойгоор ООН-ой зохёоһон тусхай программын үндэһөөр (ЮНЕП) эгээл эндэ, Гобидо, дүн хамта таба миллион үлүүтэй гектар талмайе ээлдэг дэлхэй дээрэхи эгээн томо заповедник байгуулагдаха ёһотой юм.

Энэ орёошье, дэмбэрэлтэйшье хүдэлмэриин түрүүшын шатада хабаадаһан хамтын экспедициин гэшүүдэй урда тодорхой хэдэн зорилго табигдаа юм гэжэ Гобиин заповедник эмхидхэхэ талаар ЮНЕП-эй түлөөлэгшэ, хүдөө ажахын эрдэмэй кандидат В. О. Ильинский манда хөөрэбэ. Нэн түрүүн эндэхи газар дайдын түхэл нюруутай танилсахадаа, тэрэнние шэнжэлхэдээ, ан амитадайнь хооллохо хээрын тэжээлэй, ногооной ба уһанай хэмжээе багсаан тодорхойлһон байнабди. Нүгөө талаһаа, эндэхи нютаг хүн зоной ажал ябуулгын хойшологдой зэрлиг ан амитадай ажабайдалда үзүүлдэг нүлөөн тухай асуудал шэнжэлэн зүбшэгдөө юм. Мүн заповеднигые найдамтай радио болон бусад хэлхеэ холбооной зүйлөөр хангаха, тэрэнние амяарлан аршалха хэрэг шидхэгдээ. Экспедицинн хүдэлмэридэ совет болон монгол ветеринарнууд, зоологууд, агнуури эрхилдэг мэргэжэлтэд, ботанигууд, гидрологууд картографууд, хэлхеэ холбоо бэлүүлдэг инженернүүд хабаадуулагдаа.

Агаарһаа болон газарһаа хэгдэһэн ажаглалтануудай үндэһөөр, мүн нютаг зонтой хөөрэлдэһэнһөө улам-жалан, зэрлиг тэмээнүүдэй амидаран бэлшэдэг гурбан район элирүүлэгдээ. Тэндэ мүнөө үедэ 500 толгой эдэ хоморой нүн тэжээлтэ амитад оин гэжэ багсаамжалагдана. Тиихэдэ бүхэнтэн ялас холые, сэнхир тэнгэрине үрин бодолон Алтаид уулын ара талын губилиг газарта хада хаосагаараа дүүрэн ябадаг тон хоморон баабгаанууд гэхэ гү, али губиин маахайнууд оин гэжэ тодоруулагдаа. Тэдэ тон үсөөн үлэнхэн, аран шамай гэжэ арбан толгой болохо хаш. Гуонин баабгайн нигэжэ хорон үсөөрһэн, хохидол ганда оронон ушараи гол шалтагаан хадаа хуурай губи газарайнь уһан оулагуудые хүнүүдэй оулиилтаран абалга мүн. Тиимэпээл энэ хоморой амитанай ажамидарха эрхэ нүхэсэл хангаха, тоо толгонень олошоруулха зорилготой тусхай программа зохёохо гэжэ экспедицидэ хабаадагшад шнидэлэн байна.

Зэнхыһэн эндэхи тэнгэри доро, нэмжыһэн сүл энэ губида арбаад жэлэй туршада хүнэй хоёр хүлэй гэшхээгүй хоохон газарнууд үшөөл дии юм байна гэжэ экспедици тобшолол хэбэ. Тиимэһээл зарим районуудтань ургамалайнь ба амитанайнь аймаг огтошье ойроо хүртөөгүй, байгаалиингаа байгуулһан заповедник мэтэ зандаа үлэнхэй. Зэрлиг тэмээн, губиин маахай, Пржевальскийн адууд ба зээрэнүүд, саджа гэжэ шубуудай нара халхалма һүрэгүүд эндэл амидарна бшуу. Хажуугаарнь шоно ба шэлүүһэнтэй халтад гэбэл эндэл ушаржа магад. Юрэдөөл, эрдэм наукын талаһаа айхабтар һонирхолтой энэ ойроо хүртөөгүй оршолондо ойрын сагта шэнжэлгын хүдэлмэринүүд эхилхэнь гээшэ.

Тиихэдэ ерээдүйн заповеднигэй Джунгартахи хубние шэнжэлхэ үедөө экспедициин гэшүүд үшөо нэгэ орсо асуудалтан ушараа бшуу. Юуб гэхэдэ, эндэхи 700—800 мянган гектар талмай дээрэ айхабтар эдэбхитэйгээр ажахын хүдэлмэриинүүд ябуулагдажа эхилэнхэй юм. Тэрэ багай госхозууд, хамтаралнууд табан хушуу малаа Гобиин амидаралта погоон зүлгэнүүд руу жэлэй дүрбэн сагта туужал мэдэдэг гээшэ. Имагтал тэдэл үдхэн, ногоото зүлгэнүүдынь, уһалиг голнуудынь зэрлиг ангуудай амидардаг гол үндэһэнниинь байгаа бшуу. Тиимэһээл гэрэй амитадай зэрлиг ангуудые үрэжэлтэ газарһаань үлдэхэ, хожохо, түрихэ аюул тохёолдоо ха юм. Мүнөө эрдэмтэдэй дурадхалаар Монголой Арадай Республикын правительство энэ аюул усадхаха зорилгоор эршэмтэй хэмжээ ябуулганнуудые хараалан бэлүүлжэ эхилээ.

Егерьнүүдые заповеднигэй захиргаантай, мүн тэдэнние аимагай түүүдтэй, ороной нинслэлтэй нандамтангаар радногоор экспедициин гэшүүд холбожо шадаһан габьяатай. Гадна автомашинатай, мотоциклнуудтай харууһалалга ба хиналтын албан эмхидхэгдээ юм.

Ерэхэ жэлэй февраль һара соо экспедициин шэнэ, хоердохи сезон эхилхэ юм. Тэрээндэ бэлэдхэл мүнөөнөө эршэмтэйгээр ябуулагдажа байна гэхэдэ алдуугүй. Үнгэрһэн зуннаа хэнэн жажал хүдэлмэриингөө дүнгүүдые тобшолон гаргажа зуураа, шидхэхэ зорилгонуудаа тодорхойлно. Жэшээлхэдэ, 1981 оной зунай элдин сагта зэрлиг ангуудай тоое, янзанүүдые багсаажа абаха, тэдэнэн амидардаг харгы замуудые элирхэйлхэ, тиин хоморой ангуудые аршалан хамгаалха тодорхой программа зохёохо зорилго табигдана. Үшөө нэгэ һонин зүйл. Эрдэмтэд Оскания-Нова гэжэ Украинадахи заповеднигһээ хэдэн толгой Пржевальскийн мориные Монгол ороной Гоби асаржа, нютагжуулха түсэбтэй. Тиихэдээ эртэ урдынгаа эрхэ байдалда тэдэнэй яажа дадаһые шэнжэлхэ зорилго урдаа табина.

Гобидахи асари томо энэ заповеднигые байгуулха талаар хараалагдаһан бүхы хүдэлмэринүүд 1983 оной һүүл хүрэтэр түгэсхэгдоод байха түсэбтэй юм.

В. БАБКИН,
ТАСС-ай корреспондент.
Улаан-Баатар.

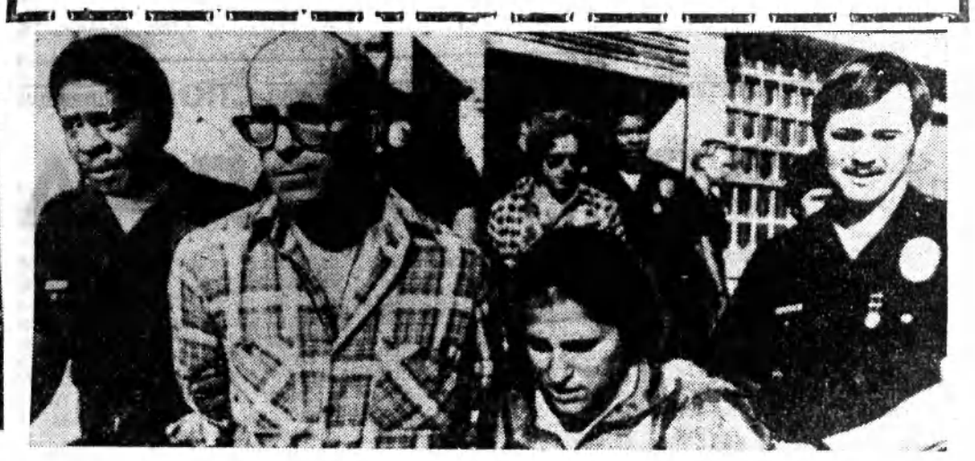

США. Эдэ үдэрнүүдтэ Холбоото Штадуудта хархис хүсэнүүд эзэрхэжэ, олонпитын һанаа зобооно. Ку-клукс-кланай дээрмэшэд зэргэеэ олошоруулжа, американ хотонуудай үйлсөөр хара һанаатай жагсаалнуудые үнгэргэнэ, хара шарайтаниие зэрлиг муухайгаар доромжолно. Үндэһэ яһанай илгаа гаргагшадай аашые буруушааһан жагсаал «Фашизмые усадхаха!» — гэһэн уряа доро Юнионтаунда (Пенсильвани штат) болобо. Тэрээндэ хабаадагшад нэгэдэхи зураг дээрэ харуулагдана. Американ засагаархидшье ондоо үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэдые илган, баһажа үргэлжэлһөөр. Һаяхана ямаршье гэмгүй 11 пуэрторыканец шорондо хаагдаа. Бүхы гэмынь хадаа түрүү үзэл баринталалга болоно. Хоёрдохи зураг дээрэнь Лос-Анжелоста болоһон жагсаалда хабаадагшадые полициниҳидай хүсөөрөө барнжа, хаажа баха үе харуулагдана.

ТАСС-ай фотохроникө.

Номой таг

УНШАГШАДТА ҮНАЛХА ЗОРИЛГОТОЙГООР

...ар ороноо шэнжэлхэ ...тэй номуудай библио... ...эрдэмтэд ба мэргэ... ...дэ, эрдэм мэдэсээ... ...үлхэ хүсэлтэй хүн ...э туһатан юм. Мүн ...ртийна ба совет орга... ...н түлөөлэгшэдтэшье ...ан хэрэгтэй зүйл боло... ...өө гэхэдэ, байгаалиин ...г шудалха ба ашагла... ...үргүй дүй дүршэл дэл... ...хэ, түүхэ шэнжэлхэ ...лнуудаар бэшэгдэһэн ...уд тушаа тодорхой мэ... ...н болохо хэрэгтэ таа... ...арга нүхэсэл мүн шуу.

...шагшадай эрилтэ дүү... ...р хангалгые бүри һай... ...уха асуудалда анха... ...ниидуулагдажа эхилһээр ...й. Хизаар ороноо шэн... ...ы шэглэлтэй зохёол... ...тушаа библиографиче... ...аабаринууд бэлдэгдэхэ ...й гэһэн зорилго хо... ...онуудһаа эхилжэ биб... ...нуудэй урда та... ...дэн. Тиин библиоте... ...й, бусад олон эмхи ...нуудан түлөөлэгшэдэй ...олгоор иимэ брошюра... ...хэблэгдэжэ эхилһэн

...юэ дурсагдаһан биб... ...фиин гол асуудал... ...й нэгэн гэхэдэ, хизаар ...о шэнжэлхэ талаар ...атура тухай мэдээсэл ...гэлжэ дэлгэрүүлэгдэжэ ...ёһотой гэһэн эрилтэ ...олоно. 1959 ондо рес... ...анска библиотекын ...ь Буряадта хэблэгдэн ...г бүхы журнал, газе... ...н номуудые бүридэл... ...аха зорилготойгоор но... ...палата гэжэ нэрлэгдэ... ...ухай таһаг нэгэдэнэн ...ахэтэй хамта Буряад ...тухан хаанашье хэб... ...н гаргагдаһан литера... ...мүн лэ хараада абта... ...олоо һэн. «Буряадай ...эй хэблэл тухай» гэ... ...соголбори мүнөө үедэ ...бүри барлагдана. Хүг... ...уран зурагай, уран ...ой шэнэ түлөлата... ...тухай хөөрэһэн номуу... ...обшо удха тухай мэ... ...соголбори соohоо ...боломорр. Нэгэ хэды ...лэ «Буряадан АССР ...литература» гэһэн ...ара гаргагдадаг юм.

...аар ороноо шэнжэлэ... ...оциалис барилгын түсэ... ...ай нягта холбоотойгоор ...нэ гэһэн эрилтэ бүри ...онуудһаа эхитэй. ...нэ уламжалан, «Бу... Монголой библиогра... 4 боти уншагшадай ...ала дурадхагдаа һэн. ...тон ехэ худэлмэриин ...н мүн болоо бэлэй гэ... ...дэглэмээр.

...ийээ гадуур библио... ...ь хабаатан номуудые ...ческа шэглэлтэнгээр. ...н һалбаряарнь бүрид... ...дээрэ гэжэ абаһаар ...оор ааб даа. Энэ та... ...нилээд дутагдалнууд ...а. Жэшээлхэдэ, бии ...литературые юрэ бу... ...олоод орхижорхиһон ...уд олон. Жэшээлхэ... ...публикын промышлен... ...худэлмэришэн анги, ..., оин ажахы тухай ...ура тушаа тусхан ...та номууд тон үсөөн ...йн лэ ашагта малта... ..., ордон тойронхи ...ние хамгаалха, ашаг... ...ухай, худөө ажахы... ...гөөр хэрэглэгдэмээр ...дүй дүршэл тухай шэ... ...мэдэхэ, ойлгохо гэ...

...һэн хүн нилээд лэ тухашаржа, хэрэгтэй зүйлнүүдээ олодог. Республикын хото, һуурин тосхонуудай түүхээр понирхогшод мүн лэ нилээд лэ тулгардадаг байха.

Революционно худэлөөндэ, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда хабаадалсагшад, соёл культурын, эрдэм наукын түлөөлэгшэд, хизаар ороноо шэнжэлэгшэд тухай хөөрэһэн номууд тушаа заабаринууд яаралаа оин гэжэ тэмдэглэлтэй. Бүрэлдай эрдэмтэд Г. Ц. Цыонков, ушгэршэн А. А. Тороев тухай бэшэгдэһэн номууд тушаа библиографическа мэдээнүүд амяараа хэблэгдэнхэй. «Зүүн Сибириин уран зохёолшод» гэһэн 2 боти уншагшадай хэрэглэлһээ нэгэтэшье гарадаггүй юм.

Хизаар ороноо шэнжэлэгшэд газетэ, журналнуудаар һонирходог. Энэ ушарта таһалгаргүй бүридхэгдэдэг ба «Буряадай АССР-эй хэблэл тухай» гэһэн соголборинууд ехэ туһа хүргэдэг. Мүнөө үедэ «Байгал» журналда толилогдоһон материалнуудай удха тухай дэлгэрэнгүйгээр хөөрэһэн заабарита брошюра хэблэлдэ дурадхагданхай. СССР-эй Науканнуудай академиин Сибириин отделениин Буряадай таһаган худэлмэрилэгшэд библиографиин номууд тушаа мүн лэ һаналаа таоилсадаг. «Буряадай худөө ажахын туршалгын станциин үүсхэлээр 1931 онһоо 1974 он болотор хэблэлдэ гарганан худэлмэринүүд тухай» гэһэн соголоори 1974 ондо бэлэн болгогдожо, хэблэгдээ һэн.

Республиканска научна библиотекэдэ ороходоо, «Түрэл хизаар тухай ямар номуудые үншахаб?» гэһэн гаршагтай суглуулбариие заатагүй анхарлан байхат. «Совет Буряад орон», «Хяагтада—250», «Буряадай эрэлхэг хүбүүд, басагад», «Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай баатарнууд», «Тэдэнэй нэрээр үнлэ гудамжанууд нэрлэгдээ», «Буряадай АССР КПСС-эй XXV съездын хүндэлэлдэ» гэһэн гаршаггай заабарита номууд гаргагдаа.

Саашадаа хизаар ороноо шэнжэлхэ талаар библиографиие нарижуулан һайжаруулха, бии ойгаа литературые уншагшадта хүргэхын тула оролдолго гаргадаха гээшэ. Экономическа, социальна хүгжэлтын асуудалнуудаар бэшэгдэһэн эрдэм шэнжэлгын хүдэлмэринүүдые уншажа, ашатай туһатан мэдээ үйлэдбэридэ хэрэглэхэ дуратайшуулан олошоржо ойгыые хараадаа абалтай.

Гол түлэб тусхай һалбаринуудай мэргэжэлтэд хизаар ороноо шэнжэлгын литературада хандадаг гэжэ элирүүлэгдээ. Гэбэшье, эдэнэр библиографи тухай тодо мэдэсэгүй дээрэһээ бии байгаа литератураһаа тон хэрэгтэйень шэлэн абажа шаданагүй. Тиимэһээл библиотечнэ худэлмэрилэгшэд уншагшадтаа анхаралаа хандуулжа, заабаринуудые үгэхэ, олоной урда лекциинүүдые уншажа ойлгуулха үүлгатай. Нүгөө талаһаа уншагшадай эрилтэнүүдые шудалжа абаха гэшэ мүн лэ аша туһатай гэжэ һанагдана.

Р. АЖЕЕВА,
Зүүн Сибириин соёлой институтдаи кафедрые даагша.

ЛАОСОЙ АЖАЛШАДАЙ ҺАЙНДЭР

ВЬЕНТЬЯН. Лаосой Арадай-Демократическа Республикын ажалшад ЛНДР-эй тогтоогдоһоор табан жэлэй ойе декабриин 2-то тэмдэглэбэ. Ойн баярта зорюулагдаһан сэрэгэй парад, ехэ митинг республикын нинслэлдэ болоо.

Лаосой Арадай-революционно партиин ЦК-гай генеральна секретарь, ЛНДР-эй премьер-министр Кейсон Фомвихан митинг дээрэ үгэ хэлэхэдээ, лаос арад бүгдэ нийтын ажалай дэбжэлтын, өөрынгөө марксистско-ленинскэ түрүү манлай—НРПЛ-ые тойрожо нягтаар эмхидэн жагсаһан оршон байдалда һайндэрлэжэ байна гэжэ тусхайлан тэмдэглэбэ. Лаосой худөө нютагуудта социалис ёһоной ехэ хубилалтануудболожо, хамтын ажал амжалтатайгаар эмхидхэгдэжэ үргэлжэлһөөр. Тариашад хамтын ажалда ороһоной ашаар уһалалтынгаа барилганнуудые үргэдхэхэ, шэнэ газар элдүүрилэн ашаглаха, түрүү агротехникэ хэрэглэхэ аргатан болоһон.

КАНАДЫН УУГАН ЗОНОЙ БУРУУШААЛ

ОТТАВА. Канадын индеец угсааташан түлөөлэгшэд Канадын баруун эрье шадар эхилһэн, «Оттава ошохо дабшалгаяа» декабриин 1-дэ дүүргэбэ. Эдэнэр ороной ууган зоной ядуу түлюур байдалтай байһанда Канадын засагаархидан анхарал хандуулхын тула, индеецүүдэй хуулита эрхэнүүдые хангаха заабари Канадын шэнэ конституциин проект дотор оруулхаяа үсэд арсадаг федеральна правительствада эрид буруушаал мэдүүлхын тула 7 мянга гаран километр зам гаталжа, нинслэл хотодо ерээ.

Дабшалгада хабаадагшадай тэмдэглэһэнэй ёһоор, федеральна засагаархидай баримталдаг политика, үнэндөө, индеецүүдые оухы эрхэнүүдээнь хапаха зорилготой байна. Жэшээлхэдэ, нютагай ба уласхоорондын корпорациинуудай ашагые үндэлэ оолгон, индеец уг гарбалтаниие хэтэ заяаннаа хоншо ашаглажа байһан газар дайдаһаань намнана. Газар эдлэхэ эрхэнүүдһээ хапагдаһан, резервациинууд худар намнагдаһан ууган канадынхид үгытэй ядуу байдалтай, медицинскэ ямаршье туһаламжа үзэдэггүйн шалтагаанаар сагһаа урид үхэлэ.

Канадын ууган зоной соведэй мэдээнүүдэй ёһоор, резервациинуудта байһан индеецүүдэй наһанай дундуур хэмжээн 34-һөө дээшэ гаранагүй, харин тэдэнэй үхибүүдэй 2 наһатай болонгүй гээгдэгшэдэй тоо орон доторхи дундуур хэмжээнээ 8 дахин олон болоо.

ИРАК, ИРАНАЙ ТУЛАЛДААН

БАГДАД. Ирагай сэрэгэй ахамад командованиин мэдээсэһэнэй ёһоор, Ирагай ВВС-эй вертоледууд фронтын урда участогта Иранай бронетанкова хүсэнүүдые, хойто участогта—гулидхагдаһан сэрэгүүдые бомбодоо. Тэрээнһээ шалтагаалан, сэрэгэй нилээд ехэ техникэ пандаргагдаһан байна.

Үнгэрэгшэ сүүдхын турша соо фронтын элдэб участогуудта Иранай сэрэгэй зуу гаран алба хаагшад алагдаа, сэрэгэй һомо хэрэгсэлнүүдтэй хэдэн складууд үгы хэгдээ.

ТЕГЕРАН. Иранай албан тушаалтадай, газетэнүүд болон радногой мэдээсэлнэй ёһоор, фронтын бүхы участогуудта Иранай арми үүсхэл гартаа абанхай байна.

Тусхай мэдээсэлнүүдһээ харахада, Абаданай райондо Ирагай долоон танк бута сохигдоо, гурбан истребитель унагаагдаа.

Гэхэ зуура, фронтын зарим участогуудта һүүлэй үдэрнүүдтэ байлдаанай охин буураа гэжэ нютагай хэблэл тэмдэглэнэ.

ДЭЛХЭЙН АРАДУУДТА ХАНДАБА

БЕЙРУТ. Палестинын арадай үнэн хэрэг дэлхэй дээрэ үргэн ехээр дэмжэгдэдэг боложо байнхай. Энээнние юун гэршэлнэб гэхэдэ, Палестиные сүлөөлхэ эмхи ООН-ой олонхи гэшүүн-гүрэнүүдээр палестинынхидэй гансахан хуулита түлөөлэгшэ гэжэ мүнөө мэдэрэгдэнхэй. Тэрээнһээ гадна, Палестинын араб арадай тэмсэлые дэмжэхэ уласнооорондын үдэр ООН-ой талаар мүнөө бүхы дэлхэй дээрэ үргэнөөр тэмдэглэгдэжэ байна. Энээн тухайда ООП-ой Гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Я. Арафадай бүхы дэлхэйн арадуудта зорюулһан хандалга дотор хэлэгдэнэ.

Палестинын арадай тэмсэлэй уласнооорондын оршом соо үргэнөөр дэмжэгдэжэ байһаниинь — өөһэдынгөө национальна эрхэнүүдэй түлөө палестинынхидэй тэмсэлэй эсэсэй эсэстэ зайлашагүй илалтаар дүүрэхэ байһанай лаб гэршэ болоно гэжэ Я. Арафат тэмдэглэбэ.

ЯПОНОЙ СОЦИАЛИС ПАРТИИН СЪЕЗД

ТОКИО. Японой социалис партиин ээлжээтэ, 45-дахи съезд декабриин 1-дэ эндэ нээгдээ. Партиин 57 мянган гэшүүдые түлөөлһэн 500 шахуу делегадууд съездын хүдэлмэридэ хабаадана. Тэрэ шэлэн профсоюзна нэгэдэлнүүдэй, залуушуулай ба эхэнэрнүүдэй эмхинүүдэй түлөөлэгшэд съезддэ оайлсана.

Японой конституциие хубилгаха ябуулга болоүлхын түлөө тэмсэл 1981 ондо социалис партиин эрхилхэ ажал ябуулгын түрүүшын ээлжээнэй зорилго болохо ёһотой гэжэ СПЯ-гай ЦИК-эй түрүүлэгшэ И. Асуката съезд дээрэ үгэ хэлэхэдээ мэдүүлбэ.

Хархис бүлэгүүд конституциин амгалан хараа бодолто дүрнүүдһээ арсаха зорилготон яоуулганнуудаа дандалха оролдолго гаргана. Гэхэ зуура, правительство ба засаг барижа байгша либерально - демократическа парти Японой зэбсэгтэ хүсэнүүдые хилын саана гаргаха, сэрэгэй уялгата албанай гурим һэргээхэ, ядерна зэбсэг түхеэрхэ зам нээхын тула ороной үндэһэн хуулиие хубилгаха бэлэдхэл хэнэ.

Японие зэбсэглэмэл хүсэтэ түрэн болгохо хараа шэглэл мүнөө бүри аюултайгаар дэбэргэгдэжэ оолихан. Японой зэбсэглэнгүй байхын, элдэб бүлэглэлнүүдтэ хабаадахагүй түлөө, япон-американ «аюулгүйе сахиха договор» үсадхахын түлөө худэлоо мүнөөшэй шахардуу оршон байдалда бүри үргэнөөр дэлгэрүүлхэ ёһотойбди. Энэ хадаа манай партиин политическэ хараа бодолой үндэһэ һуурн болоно, — гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ.

ИНДИРА ГАНДИИН МЭДҮҮЛГЭ

ДЕЛИ. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. И. Брежневые уттахаар Инди бэлдэжэ байна.

Л. И. Брежневэй ерэхэеэ байһанда бидэнэр ехэ баяртайбди, — гэжэ Индиин премьер-министр Индира Ганди совет журналистнуудтан хөөрэлдэхэдөө мэдүүлөө. Мүнөө, дэлхэй дээрэхи оршон байдалаи түргэнөөр хувилжа байһан үедэ, һанал бодолнуудаа мэдэлсэлгэ планганя шухала байна. Л. И. Брежневэй албанай хэрэгээр ерэлгэ Советскэ Союзай баринталдаг хараа бодолые оүрн найнаар мэдэхэ арга боломжо бидэндэ олгохо байха. Нүгөө талаһаа, Совет гүрэнэй хүтэлбэрилэгшэ бидэнэй ябуулганнуудтай, манай шидхэхэ ёһотой асуудалнууд ба туйлалтануудтан танилсаха арга боломжотой болохо.

Советскэ Союзай ба Индиин хани барисаан—бүхы дэлхэй дээрэ амгалан тайбан оандал хангаха шухала арга боломжонуудай нэгэн болоно. Манай хани барисаан бата үндэһэ һуурнтан, мүн Советскэ Союз шухала болоһон ушарнуудта экономическа туналамжа, моральна дэмжэлгэ бидэндэ үзүүлдэг. Манай һанамжын ёһоор, Инди Советскэ Союз хоёрой хоорондо һайн харилсаан тогтонхон. Гэхэ зуура, хэршье һайн харилсаатан, үгэсэ ойлголсодог байбашье, ондо ондоогоор хандадагһаа уламжалан, заримдаа ямар нэгэн түбэгтэй асуудалшье гаража магад ааб даа. Тиигэбэшье, манай гүрэнүүд хани барисаата харилсаагаа улам бэхижүүлхэ, сахиха хүсэлтэй байна гээд тоолоноб, — гэжэ премьер-министр тусхайлан тэмдэглэбэ.

Советскэ Союз элдэб һалбаринуудай талаар нилээд ехэ амжалтануудые туйлаһай, тэдэнь тус ороной нэрэ хүндые улам дээшэнь үргэнэ. Эрдэм наукын, арад зоной байдалые һайжаруулгын талаар илангаяа ехэ амжалтануудтуйлагдаһан байна. Манай ерээдүйн найдабари бологшо үхибүүдэй аша туһада Советскэ Союз дотор тон ехэ юумэ хэгдэнэ.

Энэ ушараар дашарамдуулан, совет хүнүүдтэ эгээн һайн хү

Дүлэтэ жэлнүүдэй баатарнууд

Дайшалхы замыень дурсахада...

П. Д. Цыденов 1940 ондо Улаан Армиин албанда татагдажа, морин сэрэгэй 31-дэхи дивизиин бүридэлдэ оролсоод, албаяа эхилhэн юм. 1941 ондо тэрэ Хабаровска хизаар эльгээгдэжэ, артиллеристнүүдэй командир болохоор hуралсал гараба. Иигэжэ нютагаймнай хүбүүндэ офицерэй нэрэ зэргэ олгогдожо, удангүй фронт мордоо hэн.

Нэн түрүүн хоёрдохи Украинска фронтдо батарейн командирай тушаалда дайлалдажа, Баруун Украиные, Молдавиие, Румыниие харата дайсадhаа сүлөөлэлсэhэн юм. Мүнөө дайнай ветеранай дурсахаар юумэн олон ааб даа. Жэшээлхэдэ, Баруун Украинын Городнища гэhэн газарта фашистнуудта хайра гамгүй сохилтын үгтэhые, дайсанай сэрэгэй техникын hандаргагдан hалгаагдаhан ушарые илангаяа тодсор hанадаг. Мүн Румыниин дэбисхэр дээрэ хэдэн тээhээ бүhэлэгдэhэн немецүүдые hүнөөхэ зорилготой түлалдаан шангал байгаа hэн гэжэ Пётр Дамбацыренович мүнөө хөөрэдэг. Шунахайран ороhон дайсадай ямаршье аргаар hаань баруун тээшээ сүмэрэн гарахаар hэдэхэдэнь, совет сэрэгшэд хоёр үдэрэй туршада тэмсэжэ, дайшалхы даабаряа дүүргээ hэн.

Гэхэ зуура, гал дүлөөр соробхилhон жэлнүүдэй үеын гол байлдаан Берлин хотодо болоhон юм гэжэ дайнай ветеран hанамжалдаг. Юуб гэхэдэ, артиллеристнүүд Берлин хотын үйлсэнүүдээр урагшаа дабшаhан танкнууд болон ябаган сэрэгшэдтэ харгы гаргажа үгэдэг байгаа бшуу. Дайсан бэеэ нюужа, мэхэ гохын ашаар үhөөгөө абахые оролдодог бэлэй. Онсо габьяа, баатаршалга гаргаhанай түлөө П. Д. Цыденов Александр Невскиин, Улаан Одоной орденуудаар, олон тоото медальнуудаар шагнагдажа, Верховно Главнокомандалагшаhаа 16 дахин баяр баясхаланда хүртэhэн юм. Дайшалхы алдарта зам гаталhан энэ хүмнай мүнөө Аршаан тосхондо ажаhуудаг.

В. ТУЛАЕВ.

Түнхэнэй район.

ЭХЭ ОРОНОО АЛДАРШУУЛhАН ХҮН

Совет ороноймнай ажалшад, медицинын хүдэлмэрилэгшэд ородой агууехэ эрдэмтэн, хирург ба анатом, нинтын элитэ ажал ябуулагша, Россндахи Улаан Хэрээhэнэй хүдэлөөндэ үндэhэ hуури табиhан Николай Иванович Пироговой түрэhоор 170 жэлэй ойе hаяхан тэмдэглэбэ.

Московско университедэй эмнэлгын отделение амжалтатайгаар дүүргэhэн Н. И. Пирогов Дерптын (мүнөө Тартугай) университедэй профессорскэ институдта эльгээгдэhэн юм. Тэндэ 1832 ондо докторой диссертаци амжалтатай хамгаалаад, профессорэй ажал ябуулгадa бэлдэхээ Германи эльгээгдэбэ. Германиhаа буса-паар үнөөхи Дерптскэ университедтэ теоретическэ, оперативна болон клиническэ хирургиаар бэлиг түгэс педагог, хирург болон хүдэлhэн юм.

Н. И. Пирогов дайшалхынполевой хирургиин үндэhэ hуури табигша гэжэ бүхы дэлхэндэ алдаршанхай гэбшэ. Тэрэ 1847 ондо Кавказда Салты гэжэ агы нүхэнэй хүреэлэлгэ дээрэ шархатаhан хүнүүдтэ туhаламжа үзүүлжэ байхадаа, дэлхэй дээрэ эгээл түрүүлэн хирургическа операцида эфирнэ наркоз хэрэглэhэн юм. Тэрэ гипс хэрэглэлгые мүн лэ эгээл урид нэбтэрүүлээ.

1853—1856 онуудта Крымдэ болоhон дайнай үедэ Н. И. Пирогов шархатаhан сэрэгшэдтэ туhаламжа үзүүлхэ, эмнэлгые хинажа баhахаар главна командованиин мэдэлдэ эльгээгдэhэн юм. Энэ тусхай уялгаhаа гадна, Николай Иванович Пирогов Улаан Хэрээhэнэй түрүүшын эмхидэ эхи табиhан түүхэтэй.

Тэрэ дайнай үедэ медицинын албатан хаанаашье хурэдэггүй, эм дом, шарха уяха материал, госпиталиин хубсаhан болон ажаhуудалай бүсад хэрэгсэл айхабтар дутадаг hааб даа. Медицинын хүдэлмэрилэгшэ бүхэндэ 700 шахуу шархатан ба үбшэнтэн, сестра бүхэндэ 100-hаа 200 хүрэтэр хүндөөр шархатагшад, хүнгөөр шархатаhан 300—400 хүн хүртэдэг байгаа.

Шархатаhан сэрэгшэдтэ түргэн туhаламжа дары үзүүлхэ тухай, тэрэнние дайнай газарhаа түргэн гаргажа, госпитальдо оруулха тухай hанамжые Н. И. Пирогов хэнhээшье урид бодото хэрэг дээрэнь бэлүүлhэн байха юм.

Росси Турци хоёрой дүндa болоhон дайнай үедэ Н. И. Пирогов үндэр наhатай болонхой байhаншье hаа, Дунайн армида ошожо, медицинскэ туhаламжын эмхинүүдые шалгаа hэн.

Олон зуун жэлэй дарлалта мүлжэлгэ дороhоо ород армиин хүсөөр мултарhан болгар арад Россин сүлөөлhэн сэрэгшэд, медицинскэ хүдэлмэрилэгшэд тухай hайн hайхан мэдэрэлтэйгээр дурсадаг юм. Н. И. Пироговой хирургическа ажал ябуулгань Болгариин оло нинтэ болон болгар Улаан Хэрээhэнэй онсо анхаралда байдаг. Тэрэнэй тиихэдэ хүдэлhэн газарта мемориальна самбар үлгэгдаhэн, монументнүүд бодхоогдонхой.

Н. И. Пироговой түрэhэн нютаг — Вишнидэнь 1947 ондо музей нээгдэhэн. Ороноймнаи олон тоото городуудай гудамжа, hуралсалай газарнууд, научна бүлгэмүүд эрдэмтын нэрээр алдаршаhан.

СССР-эй Ленинэй орденто Улаан Хэрээhэнэй ба Улаан Хахад hарын союзай гүйсэдкомой дэргэдэ 1979 ондо Советскэ Улаан Хэрээhэнэй музей нээгдэhэн түүхэтэй. Россида Улаан Хэрээhэнэй хүдэлөөндэ үндэhэ hуури табиhан Н. И. Пироговтухай хөөрэhэн документнүүд ба фото-зурагууд тэндэ олон юм.

Бэлиг түгэс энэ врачай түрэhөөр 170 жэлэй ойдо зорюулан, совет болон болгар кинематографистнууд **«Пять страниц из одной жизни»** гэжэ баримтата фильм байгша ондо оуулгаа.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ Совет Улаан Хэрээhэнэй 450 мянга гаран санитарнууд шархатагшадта туhаламжа үзүүлhэн байна.

Совет Улаан Хэрээhэн мүнөө үедэ дайнай ба ажалай харуухагүй инвалидуудта медико-социальна туhаламжа үзүүлхэ медсестранууд hуррана. Россида Улаан Хэрээhэнэй хүдэлөөнэй үндэhэ hуури табигшын, ородой агууехэ хирургын дурасхаалда Совет Улаан Хэрээhэнэй тусхай медаль болон энгэртээ зүүдэг тэмдэг бии болгоhон байна.

В. МИНГАНОВА,
Улаан Хэрээhэнэй бүлгэмэй республиканска комитедэй методист.

Үншагты hонирхохо байхат

ХҮБСҮГҮЛ НУУРАЙ ОМОЛИ

Монгол ороной шүүх ... ташама хүйтэн үнатай ... горхоото, нуурнуудта ... загаhан байдаггүй hэн. Х... дүрбэн жэлэй урда тэр ... сор А. Дашдорж Хүбсүг... нуурта Байгалай омолиг... миллион түрьhэ табиhан ... Үшин туршалгын хугацаhа... удаа энэ нуурта омолиг... бэрилхэдэ тааруу эрхэ бай... гүйсэд биш гэжэ элиүүлэ... hэн. Мүнөө мэргэжэлтэ... тооложо гаргаhанай ... Хүбсүгүл нуурта омолиг... 10 мянган hүрэг ажамидт...

Эндэ үдэжэ бэжэhэн ... лин эгээл томонь 45 сантим... утатай, килограмм хахад ... хуу шэнгүүртэй гэжэ тодо... логдоо.

Уззахэлэн hайхан байгаа... тай Хүбсүгүлэй үнанай ... Монгол ороондо уроодаг ... гол, мүрэнүүдэй үнанай ... жэзнhээ арга аахин ехэ ... Үнанайнгаа бүридэл шанар... эндэ ажамидардаг ан ами... дай, ургамал ногооной талаа... мүн бусад олон шэнжэнүүд... рэй Байгал далайтай адилха... гэжэ эрдэмтэд баталдаг.

Хүбсүгүлдэ 96 гол горх... шудхадаг. Харин ганса... Эйлин-гол эндhэнэ урдажа... радаг юм.

МОНГОЛОЙ ТҮБ МУЗЕИДЭ

Монгол ороондо револ... ции урда нэгэшье музей ... байhан юм. 1921 оной ... багаар эгээл түрүүшынхээ... дэмэн хүреэлэн (комитет) ба... гуулагдажа, эдэбхитэй... үүсхэлээр тусхай дүрим ба... лагдан абтаhан юм.

«Хүн зоной эрдэм ... дээшэлүүлхэдэ шухала ... нүхэсэл болохо үлэмжэ ... холтой экспонадуудые ... суглуулха тухай» энэ ... соо заагдаhан байна.

1924 ондо Монголой түү... шин национальна музей ... дэжэ, үүдэсэ үргэнөөр ... hэн юм. Экспозицидань ... дээл 200 эүйл табигдаhан... мүнөө Түбэй музейдэ 20 ... га шахуу экспонат то... доно.

ХАРА ШОНО ГҮЛГЭЛБЭ

МНР-эй Түрэнэй цирки... суудай байрада тон хо... ушарал тохеолдобо. Эндэ... амитадые hургадаг Б. Ам... най харуулалдаг хара ... үрбан гүлэ түрэhэн ба...

«Монголия» гэжэ жур... налhаа абтаба.

МОСКВАhАА МАНДА МЭДЭЭСЭНЭ:

ЭРХИМЛЭГШЭДТЭ—ШАН

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет болон облсовпроф республикын районуудай дүнда гүрэнэй страховани дэлгэрүүлхэ талаар байгша оной гурбадахи кварталда дэлгэрhэн социалис мүрысөөнэй дүн гаргаба.

Хорин райондо гүрэнэй страховани хэдэг хүдэлмэрилэгшэд социалис мүрысөөндэ түрүү hуури эзэлжэ, 300 түхэригэй мүнгэн шанда хүртэбэ. Мүн хоёрдохи, гурбадахи hуури эзэлhэн Кабанскын, Баргажанай районуудай коллективүүдтэ тус тустань 200—150 түхэригэй мүнгэн шангууд барюулагдаха болобо.

Дурсагдагша районуудай арадай депутадуудай гүйсэдхэхэ комитедүүд гүрэнэй страховани арад зоной дунда дэлгэрүүлхэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаhан колхоз, совхозуудай, предприятинуудай эдэбхитэдые шагнахаар уялгалганхай.

БАМ-ай БАРИЛГАШАДТА АЙЛШАЛНА

Республикымнай ород драмын театрай бүлэг артистнар эдэ үдэрнүүдтэ Хойто-Байгалай районоор айлшална. Байгал-Амарай түмэр замай барилгашадай, ангуушад болон оро үсхэбэрилэгшэдэй үхиөүүдтэ «Эгэшэ Аленушка, дүү хүбүүн Иванушка» гэжэ зүжэг тэдэнэр харуулна. Ород драмын театрай артистнар Хойто-Байгалай районой ажалшадта ходо айлшалжа ошодог заншалтай. Тэдэнэр энэ жэлэй сезоной эхилhэнhээ хойшо республикын хойто зүгэй ажалшадта «Энэмнайл дуран байна даа» гэжэ үшөө нэгэ зүжэгөө харуулаа hэн.

Д. ГАРМАЕВ.

ДҮРЭ ЗУРАГУУДЫНЬ БУУЛГАГДАНХАЙ

Москвадахи журналистнуудай түбэй байшанда «БАМ: Ленэhэнэ Байгал хүрэтэр» гэhэн фотовыставкэ нээгдэбэ.

Эгээл түрүүшээр энэ замаар дабшаhан барилгашадтай суг журналист А. Хамзин ябалсаhан, түрүүшын митингнүүдые, залуу барилгашадай ажаллаха хаhадань, амарха үедэнь, түрэ хуримуудайнь үедэ тэдэнние буулгажа абаhан байна.

Иигэжэ шадамар журналистын ашаар БАМ-да болоhон бүхы түүхэтэ ушарнууд фото-зурагуудта мүнхэлэгдоо гэбэл алдуугүй.

БАМ-ай ШЭРЭ БУДАГУУД.

Москвада Совет Армиин түбэй байшанда hонирхолтой выставкэ нээгдэбэ. Уран зурагта дуратайшуул—Байгал-Амарай түмэр замай барилгада хабаадагшад өөhэдынгөө зохёолнуудые олоной анхаралда табяа бшуу.

XX зуун жэлэй барилга, баатарлиг ажалаараа алдаршаhан хүнүүд, тэрэ тоодо БАМ-ай Буряадай участогай габшагайшуул уран зурагай, графикын, скульптурын бүтээлнүүд соо харуулагданхай.

Н. КОСЕНКОВА.

Москва.

ХҮН БА БАЙГААЛИ

ЭЗЭН ЁhООР ХАНДАДАГ

. Түрэл газар, үhандаа дурлалай мэдэрэл бага наhанhаа, хүмүүжүүлгэнээ эхитэй. Эдир үетэн hургуулида hуража ябаха үедөө эрдэм шэнжэлгын түйлалтануудые ажал хүдэлмэритэй холбожо, бодотоор хэрэглэжэ hурадаг, зохёохы ульhаяа гаргадаг гээшэ. В. И. Ленин ажал хүдэлмэридэ дүршэхэ гээшые тон шухала дээрэ тоолодог hэн! «... үдэр бүри ямаршье тосхондо, ямаршье хотодо залуушуул ниитэ ажалай ямар нэгэн зорилгые заатагүй шиидхэхэ ёhотой» гэжэ тэрэ хэлэhэн байдаг.

Хорин районой hургуулинуудай hурагшад энэ заабарие дүүргэхын тула тодорхой хэмжээнүүдые абадаг, ниитэдэ ашатай хүдэлмэридэ хабаадалсадаг. Саадуудые hуулгаха, үйлсэ гудамжануудые ногооруулха, эндэ үбэлжэдэг шубуудые хооллуулха гэхэ мэтэhээ эхилээд лэ олон янзын хүдэлмэри эдэнэй хүсөөр хэгдэдэг гээшэ.

Районой 16 hургуулида лесничествэнүүд байгуулагданхай. Эдэнэй хүдэлмэрние лесхозуудай түлөөлэгшэд хинан шалгажа байдаг. Ой тайгада модо hуулгашадай тоодо ахалагша классуудай 507 hурагша оролсоно.

Байгша ондо лесничествэнүүдэй гэшүүд 11.686 гектар газарта ехэ хэмжээнэй хүдэлмэри хээ. Тодорхойлбол, 172 гектарта hеог модон hуулгаг-даhан, тус тустаа 279, 277 килограмм hарhанай борбоосгой, эмдэ ородог ургамал, үбэлжэдэг шубуудта 59 килограмм эдеэ хоолой зүйл суглуулагдаhан байна. Тэрэшэлэн 156 гектарта ой модон харууhалагдажа, 4.280 модон таригдаа юм. Тоолохо гээhаа, бусад олон баримтанууд олон заб даа.

Лесничествэнүүдэй бүхы хүдэлмэри hурагшадые байгаалида дуратайгаар хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ зорюулагдана. Питомнигуудта модо ургуулжа hураха, ой соо зүг шэгээ олохо, шубуудые, шороолождые хамгаалха, ан амитадай, ургамал ногооной ажамидарал шудалха гэхэ мэтэ дуулhаша дундаршагүй олон темээр хэшээлнүүдые үнгэргэмөөр ха.

«Алтан намар», «Эхэ ороноо ажалхэрэгээрээ алдаршуулнабди», «Шубуудай үдэр» гэhэн заншалта болоhон хэмжээ ябуулганууда үхибүүд ехэл дуратайгаар, эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг юм.

Эдиршүүд биологическа олимпиадануудта эрдэм мэдэсэеэ шалгадаг, мүрысөдэг. Мүнөө жэл үнгэрэгдэhэн республиканска олимпиадада районой hургуулинуудай лесничествэнүүдэй гурбан гэшүүд түрүү hуурида гараhан байна. Онсолбол, Георгиевкын, Тээгдын дунда hургуулинуудай hурагшад Людмила Мартыновна. Татьяна Шагдырова, Алёна Матвеева гэгшэд байгаалиин жама ёhонуудтухай өөрсэ мэдэсэтэйгээ гэршэлээ hэн.

Ульhа залитайгаар олоной хэрэгтэ хабаадалсагшадай зариман ой модоной ажахынуудта хүдэлхөөр үлэдэг. Энэ мэргэжэлээрээ техникумүүдтэ ба дээдэ hургуулинуудта hуралсахаар ородог. Иигэжэ анханай мэдэсэ, шадабаритай болоhон залуушуул наhанайнгаа хэрэгые шудална бшуу. Жэшээлхэдэ, Хорин 2-дохи дунда hургуулиие дүүргэhэн Любовь Корнакова Красноярскын лесотехническэ институдта, мүн лэ эндэхи 1-дэхи hургуулиие дүүргэhэн Василий Кондратьев, Сергей Яковлев, Цыден Галсанов, Николай Колесников гэгшэд Улаан-Удын лесотехникумдэ hурехаар оронхой. Мүнөө жэл hургуулияа түгэсхэгшэдэй ергбаниинь шухала энэ мэргэжэл шэлэхэ гэжэ шиидэ hэн. Бага-Хүрбын, Дээдэ-Тайлсын ой модоной ажахынуудта Андрей Хороших, Степан Филиппов гэгшэд ажалайнгаа нэмтар эхилэнхэй.

Залуушуулай дунда энэ мэргэжэл тухай мэдэсэ тарааха хэрэгтэ Хорин ой модоной ажахын ахамад хүдэлмэрилэгшэ, инженер З. Л. Корнакова ехэ хубитаяа оруулалсадаг. hурган хүмүүжүүлэгшэд тухай хэлэбэл, тэдэл ажахынуудай хүдэлмэрилэгшэд С. Н. Тарасов, С. Н. Шисов, Н. М. Майоров, Ф. И. Спиридонов гэгшэдые нэрлэмээр. Олон жэлэй туршада hургуулинуудай дэргэдэ лесничествэнүүдые хүтэлбэрилдэг А. И. Борисов, Д. У. Иванов гэгшэд эдиршүүлтэй хамтын ажал эрхилхэ шадабарияа элирхэйлжэ шадаа юм.

Уна голой ариг сэбэрые, ургамал ногооной баялигые хамгаалха талаар 50 отряд байгуулагданхай. Эндэ 300 гаран хүн оролсоно. hайн баримта дурдабал, Зүүн-Хуурайн дунда hургуулиинхид уна голой эрьенүүдые бог шорой, хатаhан гэшүүhэнhээ сэбэрлэhэн, Тээгдын hургуулиин «сэнхир патрулинн» гэшүүд Хүрбэ голой эрьеэр ганга яаманууудай олошорхогүйн тула 3 гектар газарта сагдуул модо hуулгаhан байна.

Аша үрэтэйгөөр ажаллажа байгшадай үйлэ хэрэгүүдтэ танилсаад, тусхай мэргэжэлтэдтэй, леснигүүдтэй хөөрэлдэхэдэмнай, эдир туhалгшадгүйгөөр бүхы уялга, даабаринуудаа дүүргэхэнь тон бэрхэтэй байха hэн гэжэ мэдэрээ бшуу.

М. БУЛДАКОВ,
биолог.

СПОРТ СПОРТ СПОРТ СПОРТ СПОРТ СПОРТ

ЭДИР ХАЛААН УРГАНА

hүүлэй арбаад жэлэй турша соо манай республика дотор самбо барилдаан улам үргэнөөр хүгжөөгдэжэ байна. Гансал Буряадай АССР-эй нинслэл хотодо бэшэ, харин хүдөөгэй районуудта хүүгэдэй спортын hургуулинууд, секциннүүд эмхидхэгдэжэ, хэдэн зуугаад хүбүүд спортын энэ гоё hайхан зүйлтэй танилсажа байнхай.

Эдиршүүлэй дунда самбо барилдаагаар республикын түрүү hуури эзэлхын түлөө шэлэй заводон спортзал соо үнгэргэгдэhэн энэ мүрысөөн энээнние элирхэйлэн гэршэлээ. ЛВРЗ-гэй спортклубай, «Спартак», «Труд», «Урожай» бүлгэмүүдэй, Онохой, Хяагтын-Адаг тосхонуудай, Мысовой станциин, түмэр замай техникумэй 150-яад эдир самбист хабаадажа, хаба шадалаа туршаhан, мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлhэн байха юм. Энэнь республика дотор шэнэ шэнэ нютагуудта самбо барилдаанай үргэнөөр хүгжөөгдэжэ байhые харуулна бшуу.

Эдиршүүл наhанай хоёр бүлэгөөр мүрысэбэ. Бага наhанай бүлэгтэ яhала hайн арга дүрэтэй боложо ябаhан барилдаашадай мүрысөөндэ хабаадаhаниинь hаншаалтай. Эгээл хүнгэн шэгнүүртэ (35 килограмм) түгэсхэлэй нааданда В. Нискунов («Спартак»), Л. Рахманин (ЛВРЗ-гэй спортклуб) гэгшэдэй хоорондо илангаяа шанга, hонирхолтой тэмсэл болобо. hүүлшын минута хүрэтэр тэнсүү шангаар тулалдажа, түе тустаа гурба гурбаад баллтай болоhон байгаа. Илалта туйлаха ехэ хүсэл эрмэлзэлтэй байhан Володя Нискунов нүгөөдэсэ ташаалдин хаяжа, нэгэдэхи hуури эзэлбэ.

Республикын суглуулагдамал командын ахалагша тренер, спортын мастер В. И. Мацуков эдэбхитэй hайнаар хүдэлнэ гээд тэмдэглэлтэй. Тэрэнэй hурган hоридог Улаан-Удын 3-дахи hургуулиин 6-дахи классай hурагша Валерий Цыбенов удаадахи шэгнүүртэн соohоо онсо шалгарба. Эдир хүбүүн гурбан жэлэй турша соо самбо барилдаанай нюусатай танилсажа байбашье, бар хүсэтэй, өөрын онсо арга дүрэтэй. байhанаа харуулжа, бүхы уузалганууудтаа илалта туйлаа. А. Гусев, Б. Трофимов гэгшэд удаадахи hууринуудта гараба.

Бусад шэгнүүрнүүдтэ А. Зайцев («Спартак»), И. Самойленко, Т. Санжиев, А. Мохосоев, В. Хохлов, А. Сыолятин (бултадаа ЛВРЗ-гэй спортклубhаа), А. Дабаев («Спартак»), Е. Евдокимов (ЛВРЗ-гэй спортклуб) гэгшэд hайнаар барилдажа, Буряадэй АССР-эй чемпионууд болоhон байха юм.

Аха наhанай бүлэгэй эгээл хүнгэн шэгнүүртэ — 45 килограмм —ЛВРЗ-гэй спортклуоай түлөөлэгшэд Чингис Цырендоржиев, Дмитрий Куприянов, мүн «Спартагай» барилдаашан Самбу Бальжиев гэгшэдэй хоорондо анамана үлалдаан болоо. Гоё hайхан арга дүрэтэй байжа, Ч. Цырендоржиев эрхимлэбэ.

«Урожай» бүлгэмэй самбист Анатолий Исламов, хараха маягта, тинмэ багжагар бэетэй бэшэшье hаа, бүхы уузалганууудтаа hураггүй булюугаар шүүбэ. Ушарынь юуб гэхэдэ, тэрэ онсо өөрын арга дүрэтэй. нүгөөдынгөө юу хэхые уридшалан таадаг оайhаараа шалгаржа, чемпионон hэрэ зэргэдэ хүртэбэ.

56 килограмм. Энэ шэгнүүртэ яhала мэдээжэ болоhон самбистнууд сугларhан байна. Тээсгэн Новокузнецк хотодо болоhон бүхэсоюзна мүрысөөндэ О. Зайцев, А. Раков гэгшэд дүрбэдэхи, табадахи hууринуудые эзэлээ hэн. Тинхэдэ 41-дэхи hургуулиин 10-дахи классай hурагша Олег Зайцев Александр Раковые булиhан юм. Харин мүнөө түмэр замай техникумэй hурагша А. Раков 8:5 тоотойгоор диилэжэ, түрүү hуурида гараба. «Спартагай» түлөөлэгшэ Д. Щевляков эдэнэртэй тэнсүү шангаар тулалдажа, гурбадахи шанда хүртэhэн байна.

Удаадахи шэгнүүртэн соohоо А. Маняшин илажа гараха гэжэ сугларагшад hанаhан байгаа. Юуб гэхэдэ, тэрэ дүршэл шадабаритай самбист юм. Гэбэшье Эрдэни Дугарнимаев («Спартак») hайн hорилго, бэлэдхэлтэй байжа, харагшадай магтаал hайшаалда хүртөө.

Бусад шэгнүүрнүүдтэ В. Новокрещенных (ЛВРЗ-гэй спортклуб), А. Толстихин («Труд»), А. Сластин («Спартак»), А. Аксенов (ЛВРЗ-гэй спортклуб), Д. Шаракшинов («Спартак») гэгшэд илалта туйлаба.

Мүрысөөнэй дүнгүүдээр ЛВРЗ-гэй спортклубай суглуулагдамал команда илажа, ресспорткомитедэй 1 шатын дипломоор, кубогаар шагнагдаhан байгаа. «Спартагай» эдир самбистнууд хоёрдохи hуури эзэлбэ.

— Манай бэрхэ самбистнуудые халан абаха эдиршүүлэй ургажа байhые энэ мүрысөөн харуулба. Тренернууд В. Мацуков, С. Шатаев, М. Торгашов, С. Бадмаев, Н. Бурцев болон бусад эдэбхитэй hайнаар хүдэлнэ. Барилдаашад соohоо В. Цыбенов, А. Рахманин, С. Дегтярев, В. Шустов болон бусадые онсолон тэмдэглэмээр байна, — гэжэ мүрысөөнэй ахамад судья Владимир Ножиков хөөрэнэ.

Эдиршүүлэй дундаhаа эгээл бэлигтэй бэрхэнүүдыень элирүүлэн шэлэжэ, тэдэнэй мэргэжэл шадабаринень, арга дүрьень мүлижэ дээшэлүүлхэ, эдир самбистнуудые бүхэроссии болон бүхэсоюзна мүрысөөнүүдтэ шадаал hаа, үргэнөөр хабаадуулха гээшэ үрэ ехэтэй, hургаал абамаар байна. Энээнэн тула спортын клубуудай, бүлгэмүүдэй хүтэлбэрилэгшэд, тренернүүд, мэргэжэлтэд, ехэ оролдолго гаргаха зэргэтэй гээд hанагдана. Тингээд байбал, спортын энэ гоё hайхан зүйл амжалтатайгаар хүгжөөгдэжэ, түрүүшын амжалта, илалта туйлагдахал.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Валерий Цыбеноз (баруун гарhаа) барилдажа байна; мүрысөөнэй судья М. Торгашов республикын чемпион болоhон Алексей Аюловта шан барюулба.

М. СУТУРИНАЙ фото.

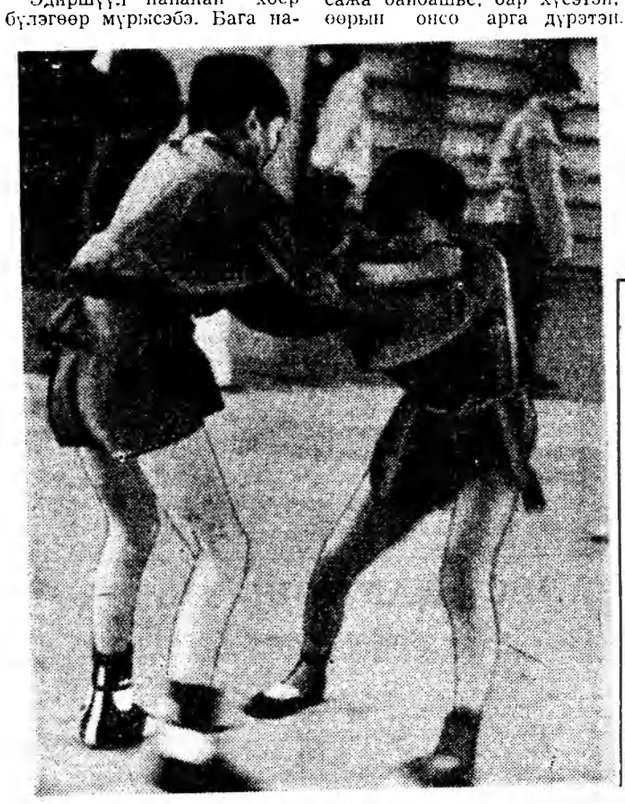

ТОБШОХОНООР...

△ Шишковко шадар биатлоноор республикын түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөн болобо. «Локомотив» бүлгэмэй саныи баазада үнгэргэгдэhэн энэ мүрысөөндэ таблад шахуу спортсмен хабаадаба.

Буряадай АССР-эй спартакиадын болохын урда тээ хабаяа туршагшадай дундаhаа ДОСААФ-ай инструктор, спортын мастерта кандидат Александр Шинтов 10,15 километрэй зайнуудта эрхимлэжэ гараа. Технологическа институдай студентнүүд Александр Шайдуров, Сергей Горшков гэгшэд удаадахи хоёр hуури эзэлээ. Эдиршүүлэй дундаhаа 65-дахи hургуулиин hурагша Сергей Сиделев онсо шалгарба.

△ Новосибирск хотодо биатлоноор «Локомотивай» түбэй соведэй кубогта хүртэхын түлөө мүрысөөн эдэ үдэрнүүдтэ үнгэргэгдэжэ байнхай. Тэрээндэ хабаадалсажа байгаа түмэр замай техникумэй студент А. Коченков, 65-дахи hургуулиин hурагшад Е. Катаманов, А. Веретенин гэгшэд Буряадай соведэй нэрэ хүндэ хамгаална.

△ Сочи хотодо боксоор РСФСР-эй түрүү hуури эзэлхын түлөө эхилhэн мүрысөөн дүүрээ. Нютагаймнай хүбүүд эндэ эрхим амжалта туйлаба. «Трудовые резервы» бүлгэмэй түлөөлэгшэ, спортын мастер Виктор Намжилов гурбадахияа РСФСР-эй чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэбэ. «Урожай» бүлгэмэй тренер, спортын мастер Ринчин Будаев, Зүүн Сибириин технологическа институдай студент Валерий Галданов гэгшэд мүнгэн медальда хүртэhэн байба. «Урожай» бүлгэмэй нүгөөдэ тренер, спортын мастер Александр Кондаков бронзо медальтай бусажа ерэбэ.

Б. МИРОМАНОВ.

△ Столой теннисээр ВЦСПС-эй кубогта хүртэхын түлөө hаяар эхилхэ мүрысөөндэ «Труд» бүлгэмэй спортсменүүд бэлдэжэ байнхай. Мүнөө «Трудай» физкультурын коллективүүд хоорондоо мүрысөө үнгэргэжэ, эрхимүүдээ тодоруулжа захалба. Жэшээнь, нарин сэмбын комбинадан спортын зал соо теннисээр мүрысөөн болоо. Тэрээндэ 15 команда хабаадаhан байна.

Хэдэн үдэрэй туршада үргэлжэлhэн нааданай дүнгөөр нарин сэмбын комбинадай нэгдэхи команда эрхимлэжэ гараба. Удаадахи хоёр hуурние шэлэй, «Теплоприбор» заводуудай команданууд эзэлбэ. Харин хубини түрүү hуури эзэлхын түлөө үнгэргэгдэhэн мүрысөөндэ Несков, Кушнарев, Власов гэгшэд эрхимлэжэ гараhан байна.

С. ЦЫМПИЛОВ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаhанда. «Коммунис байгуулалтын шэнэ хараа түсэбүүд» — «Правда» газетын 1980 оной декабрин 3-най номерой түрүү бэшэг. «Партийн түсэбүүд—арадай түсэбүүд». «Манай хубита оруулагдаха» — А. Болотовой корреспонденци. «Ерээдүйнай өхэшье. hайханшье» —Г. Крыловой статья. ТАСС-ай шэнэ hонин.

Хоёрдохи хуудаhанда. «Партийна ажабайдал: тоосоон ба hунгалта». «Райком ба кадрнууд» — В. Озеровой статья. «Табан жэлээ дабагшад». «Оёорой совхозой-хидой үндэр туйлалтанууд» —Я. Николаевай статья. «Дабаанhаа Витим хүрэтэр». «Ажабайдал шэнээр эндэ зохёогдоно» — А. Куклинай статья (түгэсхэлынь гурбадахи хуудаhанда). «... орон доторнай» — ТАСС корреспондентнүүдэй ... сэлнүүдиээ.

Гурбадахи хуудаhанда. «Соёлой хүдэлмэрилэгшэ партийн съездэдэ». «Аж... ба соёлой бата холбоон» — Антушевай статья. «Бу... сэг дэлхэйн hонин» — Т... ай корреспондентнүүдэй ... лын саанаhаа эльгээhэн ... шо мэдээсэлнүүдэй сугл... барн.

Дүрбэдэхи хуудаhанда. «Декабрь соо спортивна... мүрысөөн болохоо?» — М. Мироманова статья. «... понгоор үнгэргэгдэhэн ... даанууд» — Ю. Вла... корреспонденци. «Аж... Байгал: нюусанууд ба... баринууд» — А. Тит... кын статьягай үргэлж... «Хүдөөгэй ажалшадай ... туhада» — А. Карта... корреспонденци. «ГА... экран».

САГАН УЛАРИЛ

Сэлмэгшэг байха. hулахаaар hалхилха. Үдэртөө 18—23, тинхэдэ Байгал шадарай нютагуудта 14—19 градус хүйтэн байхаар хүлеэгдэнэ.

Улаан-Үдэдэ баhал сэлмэг байха, hулахаaар hалхилха. Үдэртөө 21—23 ... хүрэтэр хүйтэрхэ.

Декабрин 5—6-най нүүдтэ сэлмэжэ, бу... байха, зарим нютагуудта ... гаханаар саhан орохо... доhолхо. Баруун тээ... кундын 5—10 метр ... тэйгээр hалхилха. Hу... 26—31 градус, үдэрт... —20 градус хүйтэн б... багсаамжалагдана.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамж... гын программа. 9.00 — «Время». 9.50 — Утренняя ... настика. 10.15 — «Горнистнууд. ... хэрэгсэгтэй» 10.45 — «М. Таривердиевэй романсууд». 11.15 — «Ашиг... гоор аяншалагшадай клуб». 12.15 — Шэнэ hонин. 14.55 — Дамжуулгын программа. 15.00 — Шэнэ hонин. 15.20 — Ороной телевизионно студинуудай баримтата фильмүүдэй программа. 16.15 — «Шатарай hургуули». 16.45 — Гитарист А. Родригесай концерт (Куба).

Улаан-Үдэ. 17.30 — «Байгал» программа. 18.00 — «Партийна манай хэрэгүүд» гэhэн циклhээ дамжуулга.

Москва. 18.30 — «Олон түмэнэй ленинскэ университет».

Улаан-Үдэ. 19.00 — «Улаасхоорондын шэнжэлэл» (буряадаар).

Москва. 19.15 — «М... дэр — түби дэлх... 19.30 — Анголын А... парти — МПЛА-гай... яаралтан съездые ... «А. Нето. Тэмсэлэй ... нууд» гэhэн баримтата ... түрүүшынхээ харуу... даха. 20.00 — И. И. ... ковскиин зохёолнуудта ... церт. 20.25 — «Пр... медвежья шкура» — ... визионно уран hай... фильм. Сценариинь ... ба режиссерынь — А... гилов. Гол рольнуд... С. Петронайтис, Б. ... ков, М. Жигжитов, ... наадаха. 21.30 — «В... 22.15 — «Контрольная ... взрослых». 4-дэхи дан... га (2-дохи цикл). ... «Москвагай камерна хо... фильм-концерт. ... Хоккейгээр СССР-эй ... пионат. ЦСКА — ... (Киев). Забhартань А... нөөдэр — түби дэлхэй...

Редактор
Р. Б. ГАРМА...

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. ЛЕНИНА, 35. редактор—2-54-54, приемная —2-54-93 зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат—2-66-76 отделы: партийной жизни—2-60-91, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства —2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-55, культуры и школ—2-60-21, информации—2-34-05, перевод—2-54-93, писем и селькоров —2-67-81, корректорская—2-35-95, машинное бюро —2-57-63, фотолаборатория—2-33-61, отдел объявлений—2-65-54.

Республиканская типография Го... ственного комитета Бурятской АССР... делам издательств полиграфии и ... ной торговли.
Н-00595. Заказ № 278. Индекс ...